

INTERNATIONELLA HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Humanitära Interventioner

Dess moral, legalitet, och praktik

C- uppsats inom Statskunskap

Författare: Markus Uddén

Handledare: Inga Aflaki

Jönköping januari 2007

Abstract

Humanitarian intervention is a concept within international relations that provoke many diverse feelings and questions. Although the idée too use force in the name of ending crimes against human rights may seem attractive from a moral perspective, its practise has been highly irregular. This is much due to the norms that regulate states use of military force.

The view on humanitarian interventions has changed in unity with the changes that have appeared within the international system. These changes have, to some extent, brought on a transformation in how we look upon the norms that regulate the use of force within the international community.

Humanitarian intervention is also a concept and practises that creates many dilemmas in our time. This because it touches and concerns traditional norms of sovereignty and non-intervention, that is not only fundamental building stones for the modern international system, but also a immense part of the structure of the United Nations (UN). States today, are forbidden to use military force as an integrated part of their foreign policy, except in cases of self-defence or collective security measures authorised by the UN Security Council. It is also about customary norms, which declare that states should not interfere in other states internal affaires.

In the company of the above stated, the use of force to implement humanitarian norms is fairly limited according to international law. This has repeatedly created a gap when it comes to stop serious violations against human rights through international interference. The above stated has led to an intense discussion concerning how traditional principals may have to chance in ways that better can guide international cooperation's in these matters. This discussion may in turn lead to an opening for some sort of interventions with humanitarian purposes.

This discussion, furthermore, concerns sovereignty, international law, and it is about morality. Realism has for a long period of time been the leading school in international relations and has laid the ground for how we should interpret international conflicts, war and intervention. Recently, this school has been forced too respond to opposition from some other theoretical schools; questioning Realisms ability to explain activities on the international arena.

By comparing Realism opinion toward humanitarian interventions, with the Utilitarian and Cosmopolitan school, this thesis has been able to present different pictures describe the complexity of humanitarian interventions. Through analyse of the conflicts taking place in Rwanda 1994 and in Kosovo 1999, the issue of humanitarian intervention has been further scrutinised and discussed. This has been done through a qualitative text analyse.

Keywords: Humanitarian Intervention, Sovereignty, Non-intervention, International law, Realism, Cosmopolitan, Utilitarianism, Morality

Sammanfattning

Humanitär intervention är ett begrepp inom internationella relationer som väcker många känslor och frågor. Trots att idén om att använda våld för att stoppa brott mot de mänskliga rättigheter kan verka attraktivt från ett moraliskt perspektiv, vilket man i århundraden har gjort, har denna praktik varit synnerligen oregelbunden. Detta i hög grad beroende på den ambivalens som finns inför de internationella normer som skall reglera staters användande av militärt våld.

Synen på humanitära interventioner har ändrats i överensstämmelse med de förändringar som skett inom det internationella systemet. Dessa ändringar har, till viss del, medfört en förändrad syn på de normer som legitimerar användandet av våld inom det internationella samfundet.

Humanitära interventioner som begrepp och praktik innehåller många dilemman i vår tid. Detta eftersom det berör traditionella normer av suveränitet och ickeintervention, som är de främsta byggstenarna för det moderna internationella systemet, tillika del av Förenta Nationernas (FN) stadgar. Stater är i dag förbjudna att använda militärt våld som ett instrument i deras utrikespolitik, förutom i fall av självförsvar eller i kollektiva säkerhetsåtgärder, beslutade av FN:s säkerhetsråd. Det handlar även om att det finns traditionella normer som förbjuder intervention i andra staters interna angelägenheter. Dessutom ska allt militärt våld auktorernas av säkerhetsrådet, som har till uppgift att upprätthålla internationell fred och säkerhet.

Med detta perspektiv för ögonen, är användandet av våld för att genomdriva internationella humanitära normer, mycket begränsad enligt internationell lag. Detta har i många situationer skapat ett svart hål när det kommer till att stoppa allvarliga förbrytelser mot de mänskliga rättigheter, genom internationellt ingripande. Ovanstående har lett till att man börjat diskutera och ifrågasätta traditionella principer som har varit ledande för det internationella samarbetet, vilket i sin tur skulle kunna öppna vägen för vissa interventioner med humanitära syften.

Denna diskussion handlar om suveränitet, internationella lag och det handlar om moraliska ställningstaganden. Realismen har under lång tid varit den ledande skolan i internationella relationer och därmed lagt grunden för hur man ska tolka internationella konflikter, krigsföring och interventioner. På senare tid har Realismen utmanats av andra teoretiska skolor och ställningstaganden som ifrågasätter Realismens förmåga att förklara händelser på den internationella arenan.

Genom att jämföra Realismens ståndpunkter, gentemot humanitära interventioner, med Utilitarismen och den Kosmopolitiska skolan, har uppsatsen kunnat presentera olika bilder av den problematik som humanitära interventioner idag står inför och därmed måste förhålla sig till. Igenom att granska konflikten i Rwanda 1994 och Kosovo 1999 har problematiken runt humanitära interventioner ytterligare kunnat belysas och diskuteras. Detta har skett genom en kvalitativ textanalys.

Nyckelord: Humanitär Intervention, Suveränitet, Icke-intervention, Internationell lag, Realism, Kosmopolitism, Utilitarism, Moral

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering	2
2	Metod och material	3
2.1	Avgränsning och urval	5
2.2	Uppsatsens disposition	5
3	Interventioners laglighet	6
3.1	Skapandet av internationell lag.....	7
3.2	Är intervention en illegitim handling?	8
3.2.1	Internationell lag och FN.....	9
3.3	Internationalisering av de mänskliga rättigheterna	10
4	Statens suveränitet	13
4.1	Traditionell syn på suveränitet	13
4.2	Kosmopolitisk Suveränitet.....	14
4.3	Suveränitet som skydd	16
5	Moraliska överväganden	19
5.1	Utilitaristiska överväganden.....	20
5.1.1	Vem har en skyldighet att agera	20
5.1.2	Ett ökat behov av hjälp	21
5.2	Den realistiska skolan.....	22
6	Rwanda och Kosovo som exemplifierande fall	25
6.1	Två olika fall	26
6.1.1	Rwanda.....	27
6.1.2	Kosovo	28
7	Analys	29
8	Slutsatser	33
	Litteraturförteckning	35

1 Inledning

Bakgrunden till temat för denna uppsats kommer utav det folkmord som ägde rum i Rwanda 1994, som var ett av de värsta folkmorden som inträffat sedan andra världskrigets slut. Det som skedde var naturligtvis en tragedi i sig, men det var också ett misslyckande för världssamfundet i stort. Det var inte så att vi inte visste vad som skedde i Rwanda, innan eller under konflikten. Men någon lösning på konflikten fann världssamfundet inte att enas runt. Det finns olika förklaringar till detta. Men Rwanda kommer även i framtiden att stå som symbol för världssamfundets oförmåga att agera, eller brist på vilja till detsamma.

Orsakerna till denna oförmåga diskuteras flitigt. Diskussion handlar om brist på resurser, ekonomiska, militära, organisatoriska. Det handlar om internationell lag och det gäller moraliska och etiska dilemman. Men det är också en diskussion som i mycket handlar om doktrinen rörande staters suveränitet, och hur suveränitetsbegrepp kan komplicera ett mellanstatligt samarbete. Om en militär humanitär intervention skulle ha kunnat förhindra eller begränsa tragedin i Rwanda kan man naturligtvis inte med bestämdhet veta i efterhand. *Men vad som här är av intresse är hur detta begrepp och denna företeelse kan analyseras utifrån olika statsvetenskapliga teorier.* Att använda militär intervention i humanitära syften är på många sätt tvetydigt. Kan man döda för att förhindra att ytterligare ska dö eller lida? Är det då inte risk att den humanitära aspekten hamnar i bakgrunden eller försvinner helt? Hur tvetydig och svårbehandlad denna aktion än är finns det som begrepp, fortfarande där som en verklighet i diskussionen, en diskussion om militär humanitär intervention som en möjlig lösning för världssamfundet att förhindra eller stoppa folkmord.

Man har efter kalla krigets slut gett större vikt till de mänskliga rättigheterna i lag och i rekommendationer av olika slag. Dessa lagar tycks vara en del av den demokratiska hållningen, som ska genomsyra beslut och ideal för världssamfundet. Dessutom har man åberopat dessa rättigheter som ett legitimt skäl för att militärt stödja desamma. Kan man rättfärdiga krig för humanitära skäl på annan grund? Följer dessa krig (interventioner) samma mönster som andra militära interventioner vad gäller etiska, moraliska samt politiska berättiganden. Tanken är här att belysa begreppet och beskriva i vilken miljö konceptet befinner sig, och därför också måste förhålla sig till.

Ämnen som omgärdar begreppet består av moraliska, juridiska, teoretiska, samt realpolitiska aspekter. I centrum för militära interventioner, humanitära eller inte, står oundvikligen staters suveränitet och synen på densamma, dels från staten eller staterna som intervenerar, men också från staten som är målet för interventionen. Ska man agera gemensamt genom exempelvis FN, för att uppnå olika mål så måste staterna ge upp en viss del av sin självständigt agera. Inte minst för att inte undergräva samarbetets legitimitet och trovärdighet. Det innebär ofta gemensamma regler och normer. Man överlåter en viss del av sin möjlighet att agera självständigt, i syfte att bygga ett internationellt samarbete. Men statens suveränitet är trots allt en av hörnstenarna i dagens interstatliga samarbete. Trots detta samarbete agerar ofta stater fortfarande av olika anledningar utifrån egna intressen i grupp eller på egen hand. Detta blir vi ständigt påmind om. Man hävdar sin suveränitet och självständighet, men det sker samtidigt som staternas suveränitet eroderar. Som ett resultat av gränsöverskridande faktorer som en globaliserad värld för med sig blir suveränitet och principen ickeintervention ifrågasatt i en diskussion om intervention i humanitära syften, som för att stoppa folkmord.

Rwanda kommer i denna uppsats in som en utgångs- och referenspunkt, snarare än som en representant för hela diskussionen. Anledningen till detta är delvis för att peka på en verklig

händelse där respekten för den civile medborgarens rättigheter totalt sattes ur spel och mänskliga rättigheterna inte respekterades, vilket i Rwanda slutade med folkmord. Den situation som ledde fram till folkmordet i Rwanda är mer komplicerad än att bara peka på brist på respekt för mänskliga rättigheter. Rwanda är dock ett bra exempel på ett fall där en humanitär intervention diskuterades 1994 och där en sådan intervention fortfarande ses som ett möjligt sätt att stoppa de värsta grymheterna och undvika folkmord. Man kan då peka på komplexiteten och vilka problem militära interventioner i humanitära syften står inför. Detta gäller såväl enskilda stater som världssamfundet i stort.

"If humanitarian intervention is, indeed, is an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to Rwanda, to Srebrenica – to gross and systematic violation of human rights that offend every precept of our common humanity" (Kofi Anan 1999)

"Can we really afford to let each state to be the judge of its own right, or duty, to intervene in other state's internal conflict? If we do, will we not be forced to legitimise Hitler's championship of the Sudeten Germans or Soviet intervention in Afghanistan (Kofi Anan 1999)

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats är att närmare granska förutsättningarna för humanitära interventioner. Dessutom ämnar uppsatsen även att analysera viktiga koncept som är nära relaterade och genom dem belysa den problematik humanitära interventioner konfronteras med och därför måste förhålla sig till.

Problemställningarna bör stå i centrum för den forskning man ämnar bedriva. Man betraktar ett fenomen olika beroende på med vilka ögon man observerar fenomenet. Denna uppsats *har som syfte* att närmare granska *problematiken runt militära humanitära interventioner* genom att granska olika teoretiska skolors syn på ämnet inom den statsvetenskapliga teorifären.

För att kunna uppfylla uppsatsens syfte måste vissa frågeställningar besvaras. Problemställningar är en beskrivning av det sammanhang i vilket ett eller flera problem ingår. (Andersen 1994)

Realismen har under lång tid varit den ledande skolan i internationella relationer och därmed lagt grunden för hur man ska tolka internationella konflikter, krigsföring och interventioner. På senare tid har denna skola utmanats av några andra teoretiska ställningstaganden som ifrågasätter realismens förmåga att förklara händelser på den internationella arenan. Uppsatsens *syfte* blir därmed att granska och jämföra *realismen* med två av dess utmanare – *utilismen* och *kosmopolitanismen* – på några viktiga punkter. Utilitarismen kommer i första hand att relateras till moraliska aspekter av humanitära interventioner.

Därför blir följande frågor viktiga för uppsatsen:

- 1) Vilka huvudargument presenterar dessa skolor för och mot humanitära interventioner? (Uppsatsen utgår från att dessa argument har moraliska, legalistiska, samt politiskt baserade grunder)
- 2) Hur föreslår olika förespråkare att humanitära kriser ska hanteras?
- 3) Hur skulle dagens *institutioner/internationella mekanismer* för hanteringen av humanitära kriser kunna bedömas utifrån dessa perspektiv.
- 4) Vad finns det för *förutsättningar för lyckade humanitära interventioner?*

2 Metod och material

Begreppet metod kommer av grekiska *métodos* och betyder ”längs en väg”. En metod anger därmed den väg man tar. Metod handlar därför om hur man har gått tillväga för att göra något. Litteratur som behandlar olika vetenskapliga metoder klassificerar dem ofta som antingen kvantitativa eller kvalitativa. Vilken metod som är den mest lämplig bör vara direkt kopplad till undersökningens problemformulering. Därför kan det vara nödvändigt att använda sig av båda dessa metodiska ansatser och det finns ingen metod som är given eller absolut bäst. Svenning skriver att man kortfattat kan säga att ”hårda”, kvalitativa data och ”mjuka”, kvalitativa data har olika kvaliteter som kan sammanföras för att nå det bästa resultatet. (Svenning 1997)

I kvantitativa undersökningar använder man sig av en standardiserad uppsättning analysverktyg. Medan i kvalitativa undersökningar arbetar man mer varierat, vilket är mer krävande ur ett kreativt perspektiv. (Svenning 1997) Metoden för denna uppsats är en blandning av *diskurs - och argumentationsanalys* med en kvalitativ ansats. Uppsatsen strävar efter att sortera bland idéer och argument för och mot militära interventioner med humanitära syften. Och genom att granska olika typer av texter syftar metoden till att besvara uppsatsens frågeställningar och i förlängningen även uppsatsens syfte. Diskursanalys används i uppsatsen genom att konfrontera olika teoretiska skolor kring vissa begrepp eller frågor som för- och motargument för intervention. Argumenten som uppsatsen tar upp granskas utifrån de tre teoretiska skolorna, samma process ligger bakom granskning av viktiga koncept som behandlas i diskussionen runt humanitära interventioner.

Det material som används inom samhällsvetenskapen har med tiden till viss del förändrats och man går idag längre och oftare utanför de traditionella ramarna. Man intresserar sig inte bara för intervjuer, enkäter, politiska program, lagar och annat som varit vanligt bland samhällsvetare. Man kan säga att det inte längre finns en lika tydlig kunskap och innehållshierarki mellan olika materialtyper. Materialet som ligger till grund för denna uppsats är främst statsvetenskapliga artiklar samt böcker som tar upp den problematik som är relevant för uppsatsen.

Traditionell metodundervisning hävdar vikten av källkritik, vilket naturligtvis är ett riktigt samt viktigt påpekande. Man menar att man exempelvis måste göra skillnad på vad som står i en skvallertidning och på vad som står i Svenska Dagbladet. Den offentliga utredningen förväntas vara mer korrekt, och ligga närmare sanningen, än det man kan läsa i veckopressen. Mats Börjesson skriver dock att det vid vissa tillfällen kan vara problematiskt att helt inta denna ståndpunkt. Både ”skvallerartikeln” och ”utredningstexten” är delar av verkligheten. Texterna gör var för sig anspråk på att ge en bild av verkligheten. Börjesson (2005, 19) skriver att ”*frågan är inte om Carola och Runar har grälat på krogen, frågan är hur man ska studera artikeln som verklighet?*”. Börjesson skriver vidare (2005, 21) att ”*texter finns i verkligheten, samtidigt som dess innehåll förställer verkligheten*”. Man måste med andra ord tolka varje text för sig och betrakta dess externa anspråk på auktoritet med skeptiska ögon. Att kritiskt granska de texter som ligger till grund för denna uppsats har varit viktigt. Vissa av texterna har en underton där man förstår författarens intentioner och inställning till den problematik hon/han tar upp. Men när detta saknas har uppsatsskrivaren tvingats att själv försöka tolka textens mening och innehåll.

När man talar om datainsamlingens kvalitet reflekterar man ofta över datainsamlingens giltighet och tillförlitlighet. Men giltighet, tillförlitlighet är begrepp som utvecklats för mät-

ningar med mätinstrument inom de kvantitativa metoderna. När man använder kvalitativa metoder är det författaren som är mätinstrumentet, och istället för att direkt mäta så tolkar man sitt material. Eftersträvar man en noggrann beskrivning av ett fenomenets utbredning eller en statistisk beräkning av relationen mellan särskilda fenomen ska man välja en kvantitativ metod. Men vill man åt en mer djupgående eller nyanserad framställning av ett fenomen är den kvalitativa metoden mer användbar. Som ett resultat av detta har denna uppsats använt en kvalitativ ansatsmetod. (Jensen 1995)

För litteraturen som hanterar diskursanalytiska traditioner är det vanligt att man talar om fördelen av att använda sig av begreppet ”diskursiv kamp”, vilket betyder att olika sätt att se på världen kämpar för att komma åt hegemoni. Inom kvalitativ metod talar man även om ”critical incidents”. Detta uttryck syftar till att gränserna för vad man kan säga och skriva, tabun av olika slag, kan leda oss till diskursens kärna och ge oss en ökad förståelse för densamma. Samtidigt kan de yttre gränserna bara framträda när någon träder över dem.

Som tidigare nämnts i detta stycke är kvalitativa ansatser ofta mer kreativt ansträngande. Världen och olika diskurser framträder inte av sig själv utan *forskaren behöver alltid dramatisera sina observationer gentemot något*, förhoppningsvis mot någon intressant axel eller handling. Börjesson (2005) skriver att diskursanalysen handlar om att se ett fenomen som något. Fenomenet som är i centrum för forskarens intresse skulle alltid ha kunnats framställas annorlunda, med en annan fokus, en annan vinkel, eller berättad utifrån en annan teoritradition. Och detta ligger i stort på författaren själv. Börjesson förklarar detta genom att skriva ”*Empirin talar aldrig för sig själv, utan behöver alltid presenteras, dramatiseras och förstås inom ramen för en intressant problematisering*”. (Börjesson 2005)

Michael Foucault menar att diskursen inte är omgärdad av förtryckande strukturer som styr och plågar oss. Diskursen skapar i stället mening och förståelse. Utan de tolkningsramar som diskursen innebär skulle varje enskildhet stå för sig själv, som en enskild händelse vars sammanhang, motiv och motsvarigheter skulle vara frånvarande. Detta skulle kunna leda till att vi inte kan observera något av vikt. Diskursanalys kan beskrivas som ett sätt att fånga det som man tar för givet, eller det som är dolt, men på samma sätt är lika självklart sant i en organisation eller i en viss politisk struktur. Och det är just detta som uppsatsen försöker göra och ta fasta på.

Diskursanalysen måste förhålla sig till att världen allt som oftast tolkas genom kulturellt schabloniserade ruttmönster och man måste ha en reflektiv ansats när man analyserar ett fenomen. Diskursanalysen kopplar inte bort teorin utan det handlar om att göra något med det man studerar, att *ge fenomenet perspektiv* och meningsfullt innehåll. Detta är de flesta forskare med kvalitativa metoder överrens om.

Konventionell vetenskap betraktar den formulerade frågan som nummer ett, och när den är formulerad ska man välja ut en lämplig metod, som kan besvara frågan. Sedan börjar man samla in information, som steg tre ska man tolka den insamlade datamassan i ljuset av den teori man valt och teorin ska ge uttryck åt de fakta som man efterfrågar. Börjesson (2005) ifrågasätter till viss del denna traditionella process. Han ställer frågan om hur man över huvudtaget ska kunna ställa intressanta forskningsfrågor utan någon typ av teoretiska mönster, utan att ha en idé om hur man ska kunna dramatisera studien. Han nämner att många börjar inse att data samt empiri är teoribildande, men samtidigt skriver han att realiteter inom forskningen alltjämt försöker hitta säkra vägar för att hitta de sanningar man förväntas finna därute. Denna verklighet betraktas inte sällan som en verklighet man i grundvalen inte kan/bör exponera för omväxlande förståelser.

Argumentationsanalysen är en typ av textanalys som inriktar sig på argumentationers struktur. Denna inriktning förekommer såväl inom samhällsvetenskapen som inom humanistiska discipliner. Det kan, precis som denna uppsats intresserar sig för, vara intressant att *undersöka en viss aspekt av vad en aktör argumenterar för*, samt *vilka skäl* aktören anger. Vad som ofta analyseras inom denna disciplin är den uttryckliga argumentationen. Argumentationsanalysen fokuserar först och främst på textens olika aspekter och innebörd. *Tolkning* som begrepp har stor betydelse för olika typer av textanalys. Texten måste tolkas och ges betydelse. Att kunna beskriva argumentation kan vara viktigt i forskning där man vill skapa överblick och jämföra denna aspekt av kommunikationen i olika textsammanhang. (Bergström och Boréus 2005)

Retorik är ett centralt begrepp för argumentationsanalysen och kan spåras tillbaka till antiken. Man kan säga att retoriken representerar en helhetssyn på att försöka övertyga. Argumentationsanalysen har främst tre syften. Det första är ett beskrivande syfte som betyder att man ska *försöka rekonstruera argumenten* från de befintliga sammanhang där argumenten förekommer. Argumenten förekommer ofta inte isolerat, utan man måste leta eftersom argumenten bara utgör en del av texten. (Bergström och Boréus 2005)

Det andra syftet gäller bedömandet huruvida argumenten lever upp till vissa normer. Detta andra syfte är i mycket reglerande. Det tredje syftet försöker avgöra argumentens beviskraft, med andra ord, i viken mån argumenten stärker en bestämd ståndpunkt. (Bergström och Boréus 2005)

2.1 Avgränsning och urval

Materialet till denna uppsats grundas på statsvetenskapliga artiklar och böcker som behandlar de olika fragment som har relevans för uppsatsens tänkta innehåll. Artiklarna har sökts fram genom olika databaser (Annual Review of Political Science, CIAO, Oxford Reference Online, Google scholar) som går att finna på Jönköpings Högskolebiblioteks hemsida. Med hjälp av olika sökord som, Humanitär intervention, suveränitet, folkrätt och FN, har en mängd artiklar och skrifter framkommit. De böcker som används har kommit till min kännedom genom tips från bibliotekspersonal, handledare, samt från olika utvalda texters litteraturförtäckningar. Det material som framträtt genom litteratursökningarna har granskats och sorterats upp i olika kategorier. Sedan har en ytterligare uppdelning inom dessa kategorier skett, och de artiklar och böcker som legat till grund för denna uppsats, är det material som blivit kvar efter den sista granskningen. Materialet har granskats och genom sökts enligt den textanalytiska metod som beskrivs ovan.

2.2 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en bakgrund för att närmare förklara problematiken som rör temat för denna uppsats. Efter detta behandlas interventioners laglighet vilket följs av en framställning av statens suveränitet. Sedan vänder uppsatsen blicken mot olika moraliska ställningstaganden till humanitära interventioner som återfunnits och representeras av de olika statsvetenskapliga teoritraditionerna, som omnämns i uppsatsens frågeställningar. Därefter presenteras två exempel av intervention och till sist analyseras ovanstående material genom en avslutande diskussion och summering.

3 Interventioners laglighet

Det har under de senaste decennierna skett snabba förändringar inom världspolitiken och det har även påverkat världens väpnade konflikter. Konflikter och krig har ändrat karaktär, och det finns därför anledning att tala om nya krig. De flesta krig i vår omvärld är idag inomstatliga, ofta av etnisk karaktär och de präglas av kaos. Rwanda är ett exempel på denna typ av konflikt. Därför har man börjat diskutera hur man ska förhålla sig till och hantera denna förändring. Efter kalla kriget finns det inte längre någon lika tydlig maktbalans som kan rubbas, då USA står som enda supermakt. Det har i mycket lett till att omvärlden har agerat i konflikter som hade varit otänkbart under kalla kriget.

Under konflikten i Kosovo 1999 agerade Nato, med USA i spetsen, utan stöd av FN, vilket även skedde i Irak 2003. Konflikterna har gått under namnet och kallats humanitära interventioner. Dessa interventioner syftar ofta till att tvinga ett land att välja en väg som man annars inte hade tagit. Det är denna problematik som uppsatsen syftar till att granska, och det sker genom tre teoretiska skolor. Den realistiska skolan ställs här ofta mot mer kosmopolitiska idéer och den utilitaristiska skolan kommer framför allt fram i debatten rörande moraliska överväganden. Uppsatsen ämnar närmare granska hur dessa teoretiska skolor förhåller sig till olika viktiga koncept som man ofta stöter på i debatten runt humanitära interventioner. Uppsatsen diskuterar det moraliska i att använda intervention i syfte att stoppa eller förhindra mänskligt lidande som folkmord, men även interventioners förhållande till gällande normer för lagligt agerande på den internationella arena. Ett annat koncept som uppsatsen kommer att granska är statens suveränitet. En suveränitet som diskuteras flitigt och som av många anses måste förändras för att anpassas till dagens internationella relationer mellan stater, men även med hänsyn till den drastiska ökningen av interstatliga konflikter.

De lagar och fördrag som framarbetats inom ramen för det internationella samarbetet, samt hur lagarna ska tolkas, har avgörande betydelse för en analys av humanitära interventioner som begrepp och företeelse. Globalisering såväl som en förändrad syn på staters suveränitet är i detta sammanhang av betydelse. Som tidigare nämnts hörs det ofta i debatten att statens suveränitet, till viss del, har eroderat. Och det ligger i bilden av det transnationella att man i större utsträckning måste dela på de risker som blir synliga. Det kan röra sig om miljöproblematiken, terrorism, samt massförstörelsevapen med mera. Riskerna sätter fokus på den uppenbara förlusten av kontroll för nation-staten till sitt eget territorium, gränser, samt vilka faror dess invånare konfronteras med. Problemen är allt oftare inget som kan hanteras enbart på den egna nationella nivån. Som ett resultat har man försökt lyfta dessa frågor till en gemensam "överstatlig" nivå, som ibland leder till att avgörande politiska och lagliga beslut i allt mindre omfattning, fattas av nationella lagstiftare. Ett stort antal supernationella organisationer, transnationella nätverk, har som ett resultat av detta, deltagit i framtagandet av lagar och rekommendationer.

Denna fränkoppling av lag, från den territoriella staten, är för många ett bevis för att staten har förlorat mycket av sin politiska samt lagliga suveränitet. Vilket triggar många att argumentera för att det behövs, såväl som sker, en transformation av internationell lag. Dessa argument kommer kanske starkast från förespråkare för ett mer kosmopolitiskt förhållningssätt till internationell lag och de lagar som ska styra relationer mellan människor och stater.

3.1 Skapandet av internationell lag

Om lagstiftningen idag flyttas från den nationella sfären till den internationella arenan måste kanske synen på dess tillkommande förändras. Den traditionella synen har varit att internationell lag tillkommer som ett resultat av fördrag, samt genom samtycke gällande gemensam utsträckt praktik mellan stater, vilka realister ofta menar är den riktiga och mest verklighetstroga förhållningssättet till internationell lag och som skapar den lagstiftade praktik som bäst är lämpad för att reglera internationella relationer. Om det sist nämnda inte längre är lika giltigt idag som tidigare, måste denna syn omvärderas. Uppkomsten av lagar rörande de mänskliga rättigheterna genom konsensus, antyder att global kosmopolitisk lag skulle ha ett övertag över staternas vilja och deras gemensamma internationella fördrag. Men om de globala lagarna övertrumfar de internationella hur ska vi då förstå dem? Kosmopolitiska lagar om de mänskliga rättigheterna, genomdrivna av ”humanitära interventioner”, är en fråga som diskuteras flitigt i litteraturen som behandlar de lagar och normer som vi idag anser leda internationella relationer. (Cohen 2004)

Det finns en uppfattning om att världen bevittnar en förskjutning mot en mer kosmopolitisk lag. Det är lagar som vi inte kan förstå eller har möjlighet att påverka om vi inte samtidigt ger upp den traditionella diskursen omkring suveränitet. Debatterar man utifrån detta perspektiv blir det en debatt rörande hur man ska kunna förstå det juridiska berättigandet av den ”nya” världsordningen. Det finns naturligtvis olika uppfattningar inom denna fallang. Men en generell gemensam åsikt är att en suveränitetsdiskussion, såväl som den gamla formen av allmän internationell lag byggd på en suveränitets paradigm, måste ersättas. Det blir här klart att suveränitetsbegrepp är centralt för diskussionen rörande internationella relationer. Och varken man vill förnya synen på densamma eller inte, kommer man inte runt begreppet, utan man måste förhålla sig till det på ett eller annat sätt.

Men det finns andra sätt att tolka förändringarna inom det internationella systemet. Om man ser till den politiska dimensionen så tar dessa ståndpunkter inte sin näring från kosmopolitisk rättvisa, utan från hur man ska kunna rekonstruera världsordningen. Detta projekt skulle kunna gå under namnet ”imperiet”. Detta är en infallsvinkel och debatt som behandlas av Hardt och Negri (2000). Precis som för förespråkarna för kosmopolitisk lag, tillika motståndare till imperier tänkandet, menar man att diskursen rörande statssuveränitet, samt allmän internationell lag, har blivit irrelevant. Men de avser att det som ersatt det ”gamla” systemet av stater inte är ett pluralistiskt världspolitiskt system, utan snarare ett projekt med ”imperiska” ambitioner på världs dominans. Ser man det från detta perspektiv blir regeringar, samhällelig konstitutionalism, självreglering, statliga internationella nätverk, diskussioner om humanitära rättigheter, och själva konceptet ”humanitära interventioner”, bara en diskurs och en avformaliserad mekanism. En mekanism som ska underbygga imperiets strävan att regera och legitimera sitt styre. Detta i motsats till att hitta vägar för att begränsa maktutövning och begränsa densamma på laglig grund.

Som diskussionen ovan ger uttryck för, finns det olika syn på hur det internationella systemet måste eller kan förhålla sig till de lagar som idag bygger staternas relationer och praktik. Om man utgår från att en konstitutionell kosmopolitisk lagordning redan existerar och som har ersatt eller borde ersätta internationell lag och dess grundprinciper av jämlik suveränitet, territoriell integritet, nonintervention med kosmopolitisk rätt, samt om vi konstruerar en doktrin om ”humanitära interventioner” som ett försvar för dessa rättigheter. Riskerar man att endast stödja det ”imperiska” projektet. Under dagens förhållande, menar vissa, att det inte leder till något annat än till ett instrumentualliserande av lagen, samt ett moralise-

rande av politiken istället för globala lagar som kan styra de internationella relationerna. (Cohen 2004)

Globala lagar är något som den kosmopolitiska skolan ställer sig positiv till och diskuterar som en lösning på brister i nuvarande internationell lag, när det kommer till att hantera många av världens konflikter. David Held (1995) skriver att utvecklingen av internationell lag har placerat individer, regeringar och icke-statliga organisationer under ett nytt system av lagliga regler. Internationell lag har erkänt makt och restriktioner, rättigheter och skyldigheter, vilket överskrider anspråk från nation-staten, som kanske inte alltid kan backas upp av institutioner med framtvängande våldsmetoder, men som har vidsträckta konsekvenser. Genom hela 1800-talet ansågs internationell lag vara lagar mellan stater. Stater var lagarnas subjekt och individerna dess objekt. Att inte fullständigt räkna med individerna i internationell lag började ifrågasättas under 1900-talet. Detta kan man se genom de fördrag som framarbetas av bland annat FN. Dessa fördrag kommer att behandlas senare i uppsatsen.

Vilka politiska och lagliga val vi idag står inför, med hänsyn till den ovan nämnda diskussionen, är ingen enkel uppgift att svara på. Samtidigt är det en fråga man tvingas undersöka och försöka besvara i en analys av internationell lags förhållande till humanitära interventioner. Jeane L. Cohen (2004) presenterar två olika politiska möjligheter för hur vi kan agera och reagera idag. Cohen menar att man för det första kan arbeta mot att stärka internationell lag genom att uppgradera den. Men det krävs även att man gör specifika undantag för staters suveränitet, som dessa lagar idag bygger på, men då samtidigt visa att detta är kompatibelt med kosmopolitiska principer, inbyggda i normerna för mänskliga rättigheter. Ett annat alternativ är att överge principen om jämlik suveränitet, och de nuvarande internationella lagarna, till förmån för humanitära rättigheter. Det sistnämnda skulle troligen föra med sig en ännu tydligare öppning för det så kallade ”imperiska” projektet. Också för att stormakterna kommer eller kan använda kosmopolitiska rättigheter i deras maktspråk och praktik. Vilket i sig skulle vara i linje med realismens resonemang om att det är maktintressen som ska styra staters inbördes relationer. (Cohen 2004)

3.2 Är intervention en illegitim handling?

Många advokater och kommentatorer som arbetar med internationell lag, har som åsikt, att humanitära interventioner strider mot internationell lag, vilket gör dem illegitima. De menar att regeringar som med våld intervenerar, bryter mot den centrala lärosatsen för det internationella lagsystemet, vilket skulle backas upp av realismens syn på det internationella systemet av stater. Detta argument grundas i att staterna har en moralisk skyldighet att följa dessa lagar även om det ibland leder till oönskade och omoraliska resultat. Fernando R. Tesón (2003) skriver att detta resonemang har sina brister och bygger på egendomliga premisser. Åsikten att internationell lag förbjuder humanitära interventioner beror på att man anser att statens praxis bygger på statsorienterade värderingar. Han menar vidare att kritiker till humanitära interventioner påstår att förespråkarna är engagerade i en subjektiv värdeorienterad analys av sedvanor och fördrag, vilket enligt kritikerna leder till fel och godtyckliga resultat och ageranden. Tesón skriver att det finns en ambivalens i relationen mellan stater och deras förhållande till militära humanitära interventioner. Därför måste tolkningen av dess praxis, för eller emot, avgöras av ”extra lagliga värden”. Han menar vidare att det inte finns någon praxis för staten som mekaniskt frambringar någon gyllene regel.

Tesón finner bevis för det ovanstående genom att titta på den diplomatiska historien. Han avser att man måste se internationell lag i skenet av vår moraliska och empiriska uppfatt-

ning, inte strikt utifrån nationella intressen och traditionella normer för mellanstatliga relationer. Tesón framför tanken om att ifall detta är sant, är det lag positivistiska motståndet till humanitära interventioner långt ifrån objektiva. Motståndet är inte objektiva eftersom det bygger på en samling värderingar som har i syfte att stärka och bevara regeringars och politiska regimers intressen. Och dessa intressen skulle då stå över försvaret av humanitära rättigheter. Skiljelinjen går därmed mellan advokater som framhåller mänskliga värden och de som framhåller och förespråkar staten som bärare av gällande värden. Han menar även att motståndare från det lagliga perspektivet begår ett misstag när de tror att den lagliga analysen begreppsligt är fristående. Hans resonemang leder till att en laglig analys måste innehålla element av politisk filosofi och andra normativa värden. Tesón påstår även att advokater som är verksamma med internationell lag och som motsätter sig humanitära interventioner skulle göra bäst i att i större utsträckning använda sig av moraliska argument, istället för att gömma sig bakom ett lagligt resonemang grundade på en påstådd konceptuell autonomi.

Tesón gör ingen hemlighet av att han förespråkar en positiv ”liberal” inställning till humanitära interventioner. Han skriver att ickeintervention är en doktrin som tillhör det förflutna. Samt att detta motstånd får sin näring från en intellektuellt icke-liberal tradition som representeras av, realismen, relativismen, kommunitarismen och nationalismen. Konsekvenserna av dessa, ibland icke-liberala traditioner, har orsakat svåra konsekvenser för människor. Han menar vidare att varken antaganden eller konsekvenserna av ickeintervention kan försvaras från liberala utgångspunkter. Själva strukturen runt ickeintervention bygger på argument runt en konstig lojalitet gentemot doktrinen om ickeintervention, som är och har varit norm för staters internationella samarbete. Han skriver att vi anses försvara denna doktrin därför att de flesta regeringarna försvarar densamma. Detta bara blir en självklarhet för dem som söker makt över sin egen befolkning. Genom att fördöma intervention förstärker regeringar sina möjligheter till ökad kontroll av sin befolkning. Regeringar kommer att betrakta internationell lag och institutioner med sina egna intressen för ögonen, med andra ord för att bekräfta staters intressen, men Tesón vill inte tro att vi vill vara ”offer” för ett sådant ”onaturligt” incitament. Istället har vi en möjlighet att se internationell lag och olika institutioner, som har mänskliga värden i fokus. (Tesón 2003)

3.2.1 Internationell lag och FN

Som denna uppsats har uppmärksammat är ickeintervention en av hörnstenarna för internationell lag och tillika en integrerad del av Förenta Nationernas stadgar. Sedan 1945 har det varit inskrivet i FN-stagarna att hot om våld eller användandet av våld mot den territoriella integriteten samt den politiska självständigheten för stater är förbjuden. Detta enligt artikel 2 (4) men med ett undantag som garanterar kollektivt självförsvar vid fall av militära anfall enligt artikel 51. Trots att ickeintervenering starkt försvaras som en grundprincip för internationella relationer, har lagligheten för humanitära interventioner flitigt diskuterats och kommer troligen så att göras även i framtiden.

Krig som ett resultat av oprovocerad aggression är som framförts illegitima enligt Artikel 2 (4) i Förenta Nationernas stadgar. Dessa stadgar är formella dokument av internationell lag och förkunnar att hot om våld eller användandet av våld gentemot andra stater inte är ett lagligt agerande. Det finns dock undantag från denna praxis, nämligen om FN:s säkerhetsråd legitimerar medlemsstaternas användande av våld, som ett svar mot oprovocerad aggression. Artikel 42 legitimerar nämligen FN:s medlemsstater att använda våld om det är nödvändigt för att bevara eller återställa internationell fred och säkerhet.

En ocean av internationella regler, protokoll och konventioner har tagits fram för att hantera realiteten för väpnade konflikter. Legalistiska eller illegitimiteten för olika konflikter är viktiga överväganden för externa makter som vill rättfärdiga en laglig militär intervention. Bortsett från praktiska svårigheter att följa koderna för ett riktigt uppträdande under konflikter, så är det internationella samfundet bundna att följa sina egna protokoll och konventioner under olika konflikter. Om de kan eller gör detta är en annan fråga. (Janzekovic 2006)

3.3 Internationalisering av de mänskliga rättigheterna

Internationaliseringen av mänskliga rättigheter har uppmärksammats alltmer. Internationell lag har traditionellt ansetts röra relationen mellan stater och dess invånare och även tillhört en stats interna angelägenheter, i enlighet med principen för statssoveräniteten. Individer har setts som objekt för statens aktioner, men inte som internationella subjekt med självständiga rättigheter, inskrivna i internationell lag. Dock har denna syn till viss del ändrats. Inte minst sedan 1945 och fram till 1970 har internationell lag tillkännagivit individer och människor vissa självständiga rättigheter, såväl som en möjlighet att agera för att tillgodose sig dessa rättigheter.

Det fanns förvisso vissa tendenser till internationalisering av mänskliga rättigheterna före 1945. Men det var framförallt genom skapandet av FN som dessa rättigheter blev verkligt internationaliserade. Att proklamera för mänskliga rättigheter ligger i kärnan för FN:s hela existens och tillkommande. FN:s kapitel 55 och 56 fastställer en laglig skyldighet för stater att samarbeta, såväl som att aktivt arbetande för, samt skydda individuella mänskliga rättigheter. Som ett tillägg till 1948 års Universella Deklaration om de Mänskliga Rättigheterna upprättades 1966 två FN konvent som tog fram detaljerade regler för civila, politiska, ekonomiska, sociala, samt kulturella rättigheter. (Peace och Forsyth 1993)

De flesta stater inte bara tillät att dessa avtal uppkom genom olika FN organ, utan mer än hälften av världssamfundets stater blev lagliga parter till dessa avtal. Men en fjärdedel av FN:s medlemsstater accepterade dessutom olika övervakande system som har till uppgift att övervaka att internationellt erkända rättigheter efterföljs. (Peace och Forsyth 1993)

Även om det skett en internationalisering av de mänskliga rättigheterna, samt att man i stor utsträckning erkänner dem som viktiga normer för statligt och mänskligt agerande, påpekar många kommentatorer att miljoner människor har dödats, skymfats och på andra sätt farit illa. Detta utan att någon riktigt laglig och tillgripbar mekanism har skapats som kan möjliggöra att individens fundamentala rättigheter kan skyddas.

Janzekovic (2006) menar att en grundläggande orsak till detta är att många av de så kallade rättigheterna, som syftar till att skydda individer, är långt ifrån tydligt fastlagda inom ett allmänt acceptabelt regelverk. Det finns en mängd komplexa faktorer som styr om en uppfattad rättighet ska kunna bli en rättighet enligt internationell lag. Geoffrey Robertson menar att det handlar mer om ödet än om någonting annat. Det ligger även en svårighet i att få de som ratificerat dessa lagar att följa dem. Men en kanske större utmaning ligger i att få de som inte erkänner internationell lag att göra desamma. Det internationella samfundet har försökt att formalisera innehållet i den Universella Deklarationerna om de Mänskliga Rättigheterna. Och man försöker eftersträva att dessa rättigheter ska bli en naturlig del av internationell lag. Denna process fortsätter än idag. En orsak till att mänskliga rättigheter inte fullt ut är en naturlig del av internationell lag är att staterna, som 1948 röstade för anta-

gandet av dessa rättigheter, aldrig förväntade sig att de skulle ha några skyldigheter att genomdriva eller upprätthålla dem. (Janzekovic 2006)

Det handlar enligt Janzekovic (2006) även om den eviga kampen mellan statens rättigheter att utföra sina egna interna affärer fria från extern inblandning, vilket erkänns av internationell lag, och mellan individuella mänskliga rättigheter, ofta inte erkända enligt internationell lag. Denna kamp har aldrig riktigt lösts och när dessa frågor ställs på sin spets vinner ofta statens intressen.

Andrews Moravcsik (2000) skriver att det är tid att ställa sig frågan varför stater ska engagera sig i att bygga internationella regimer för att justera och genomdriva mänskliga rättigheter. Han menar att dessa regimer skiljer sig från andra former av institutionaliserat internationellt samarbete, både till mål- och form. Internationella mänskliga rättighetsinstitutioner är inte designade att främst bara reglera politiska avvikelser som kommer utav social interaktion mellan stater, utan även för att hålla stater ansvariga för deras interna aktiviteter. I kontrast till de flesta internationella regimer är inte mänskliga rättighetsregimer upprätthållna genom mellanstatliga aktioner. Istället är det enskilda individer som ställer den egna regeringen tillsvars för inhemska aktiviteter. Oberoende domstolar eller kommissioner svarar ofta mot dessa krav och domstolarna dömer i enlighet med den inhemska lagen eller gentemot internationella åtaganden, om sådana skulle finnas.

Att få mänskliga rättigheter att gälla fullt ut internationellt utgör ett fundamentalt hot mot det Westfaliska idealet om statssuveränitet, som underbygger den realistiska synen på det internationella systemet och den klassiska synen på internationell lag, såväl som, mot mer kosmopolitiska ideal rörande statens direkta demokrati och självständighet.

Moravcsik (2000) skriver att för att finna svaret på denna fråga krävs det att man löser ett teoretiskt pussel. Varför ska demokratiska eller diktatoriska stater föredra att bygga upp en internationell och självständig auktoritet som har till syfte att begränsa den inhemska suveräniteten. Moravcsik menar att politiska kommentatorer försöker att lösa detta pussel genom att fokusera på två olika modeller som bygger på våld eller normativ övertygelse. Dessa modeller uppförs på ”realistiska” respektive ”idealistiska” antaganden. (Moravcsik 2000)

Realister menar att regeringar accepterar internationella skyldigheter därför att starka stater tvingar dem till det. Detta följer i spåren av den realistiska skolans syn på stabiliseringspolitik och förhandlingsteori. Alla stater försöker behålla sin interna suveränitet så långt det är möjligt, och som ett resultat av denna strävan är kostnaden för samarbete ofta våld och tvång, som i sin tur beror på maktkoncentrationen. Skapandet av bindande mänskliga rättighets regimer kräver därför en gemensam vilja från en grupp av mäktiga stater att tvinga o villiga stater att acceptera och justera sig till internationella mänskliga rättighets normer.

Det finns inom den realistiska skolan dock olika sätt att se på hur mäktiga nationer kan eller ska använda sin styrka i detta avseende. E. H. Carr, Morgenthau, och andra klassiska realister menar att regeringar använder sig av liberala teorier och ett stöd för de mänskliga rättigheterna för att rättfärdiga deras strävan efter geopolitiska intressen. Moravcsik (2000) refererar även till Jack Donnelly som har skrivit att den möjliga styrkan för mänskliga rättigheter mycket ligger i händerna på Förenta Staterna (USA) och denna supermakts stöd och genomdrivande av desamma. John Ruggie menar att mänsklig rättighets regimer har en svagare position gällande säkerhet och fredspolitik än kärnvapenbalansen, just därför att mänskliga rättigheter, för supermakterna, har mindre betydelse för deras säkerhetsintressen. Kenneth Waltz menar att mäktiga nationer på ett varierande sätt försöker påtvinga deras synsätt på andra stater. Logiken i resonemanget ligger i att mäktiga nationer försöker ”hjal-

pa” svagare nationer genom att införa deras ”ideala” synätt på hur man ska agera och vilka normer som ska gälla. Det handlar, som denna uppsats tidigare nämnt, om maktpolitik och positionering.

På andra sidan av myntet finner man den förklaringsmodell som utgår från mer idealistiska och kosmopolitiska ideal. Frambringandet samt genomförandet av mänskliga rättighetsregimer lutar sig här mot altruistiska ideal, men även på kraften av övertalning för grundläggande ideal. Man refererar ibland till denna teoribildning som ”utopisk” och ”idealisk”. Essensen i denna förklaringsmodell ligger i idealistiska eller altruistiska motiv för spridandet av ”liberala” ideal. Regeringar förbinder sig därmed att acceptera bindande internationella mänskliga rättighetens normer därför att de normer och ideal som ligger till dess grund anses vara de mest väsentliga.

Idealistiska argument skiljer sig från realistiska argument för nödvändigheten av mänskliga rättighetsregimer. Idealistiska argument pekar på vikten av den ”demokratiska” diskursen. Moraliska och altruistiska argument för olika aktörer har en övertalande kraft i sig själv. Som ett resultat är det fundamentala motivet bakom mänskliga rättighetsregimer inte rationell tillämpning, och inte heller användandet av våld, utan transnationell socialisation. Moravcsik skriver därför att många menar att transformeringen för ett förespråkande av mänskliga rättigheter, till stor del ligger hos ickestatliga organisationer (NOG). Dessa organisationer, samt befolkningar inom redan etablerade demokratier, bildar transnationella nätverk som sätter press på regeringar att arbeta för och peka på vikten av mänskliga rättigheter. Detta bildar och möjliggör ett inhemskt samt globalt civilt samhälle som kan påverka inhemska, och därtill även utländska politiska ledare, att följa internationella normer och som i sin tur kan leda till större rättvisa och skydd för alla jordens invånare.

Förespråkare till ett mer ”universellt” samhälle har ofta en mer naturalistisk syn på internationell lag, vilket betyder att förespråkandet av mänskliga rättigheter framhåller att dessa principer ligger över andra regler och värden, inklusive samtycke av andra stater. Som ett resultat av detta, kan aktioner som humanitära interventioner vara lagliga trots att vissa stater inte samtycker. Mer specifikt kan man säga att det universella samhället, enligt dessa tankegångar, måste närma sig internationell lag när mänskliga rättigheter inte efterlevs. Med andra ord, när världssamfundet står inför en humanitär katastrof som i sig förkroppsligar en rättfärdig anledning till att använda humanitära interventioner. För de mest försiktiga kommentatorerna av internationella relationer, representerar humanitära kriser bara fall av folkmord. Andra kommentatorer menar att man ska räkna med massiva brott mot mänskliga rättigheter, medveten politik av barbari, svält, nedbrytning av lag och ordning, epidemier, samt händelser som resulterar i stora flyktingströmmar som legitima skäl för användandet av humanitära interventioner. Vissa går så långt att de menar att det i dessa fall inte bara ska handla om att få slut på stora humanitära kriser utan även att förhindra dessa kriser.

Att säga att militära interventioner i humanitära syften är illegala förutsätter att en lag har eller håller på att överträdas. Tittar man på legitimiteten för humanitära interventioner från ett rent lagligt perspektiv verkar det svårt att finna legitimitet för denna typ av intervention. Det betyder dock inte att legalitet och legitimitet nödvändigtvis är samma sak. Förespråkare för humanitär intervention skulle kunna argumentera för att ett agerande kan vara illegalt men samtidigt anses vara moraliskt legitimt. Man kan tycka att detta resonemang bara är ett sätt att vinna sympati för ett agerande som från ett rent lagligt perspektiv annars lätt kan fördömas, men det verkar vara här skiljelinjen i fallet med interventioners laglighet ligger. Förespråkare framhäver ofta ett moraliskt försvar medan motståndare till intervention pekar på internationell lag och normer för support för sitt ställningstagande. Även om det verkar vara svårt att finna lagligt support för humanitära interventioner har de i en närlig-

gande tidsperiod skett, och inte sällan har dessa interventioner vilat på en humanitär och moralisk grund. I sin tur kan detta argument leda till att de så kallade internationella lagarna är öppna för tolkning och inte är i besittning av att i varje given situation vägleda enskilda stater eller världssamfundets agerande.

4 Statens suveränitet

Denna del av uppsatsen syftar till att närmare granska statens suveränitet och hur detta koncept förhåller sig till humanitära interventioner. Kapitlet kommer framför allt att ställa den kosmopolitiska skolan mot den realistiska. Orsaken till detta är att den realistiska skolan traditionellt har fungerat som den dominerande skolan för att beskriva denna del av internationella relationer och den kosmopolitiska ansatsen är en lämplig utgångspunkt för att på vissa punkter revidera denna bild. En grundläggande princip för staters förhållande gentemot varandra är suveränitetsprincipen. Stater ska inte blanda sig i andra staters inre angelägenheter. Suveränitetsprincipen har länge präglat internationell politik och är en norm som binder samman stater, moraliska principer och formella lagar. Detta innebär att stater inte erkänner någon högre auktoritet än vad den själv samtycker till och principen härstammar från Westfaliska freden 1648. Statens suveränitet är därför ett begrepp som är svårt att kringgå om man närmare vill studera humanitära interventioner. Staten betraktas ofta som huvudaktör inom ämnet för internationella relationer. Suveräniteten som koncept är grunden för både sedvanlig internationell lag och för Förenta Nationernas (FN) fördrag. Suveräniteten framhålls som väsentlig för bevarandet av internationell fred och säkerhet men samtidigt som ett försvar för svaga gentemot starka stater. Den f.d. generalsekretären för FN har uttalat följande rörande statens suveränitet; *"The time of absolute sovereignty...has passed; its theory was never matched by reality"*. (ICISS 2001)

Detta uttalande kan verka märkligt i förhållande till att FN som organisation så starkt vilar på principen om statens suveränitet. Men samtidigt visar det att tiden kanske håller på att springa ifrån principen om absolut suveränitet. Kanske är den inte förenlig med en ny tid av globalisering och staternas minskande förmåga att självständigt hantera problem.

Det nuvarande fundamentet för internationell lag, i förhållande till suveräniteten skapades genom avtal mellan Europeiska stater som en del av fördragen av Westphalian 1648, efter nästan 30 år av krig. Resultatet blev att staten ansågs disponera absolut suveränitet och bildade därmed ett system av självständiga och jämlika enheter. Man ansåg att avtalet skulle skapa fred och säkerhet i Europa. Efter 1945 blev denna suveränitets baserade modell för interstatliga relationer, på samma sätt ett fundament för Förenta Nationernas Stadgar. Som en följd av kolonisationen blev modellen inte längre bara europeisk, utan fick en global förankring. Man kunde inte längre tala om att vara innanför eller utanför modellen. För i stort sett alla människor på jorden levde inom en suverän stat. Trots att suveräniteten som begrepp nu omfattade de flesta, förblev den fortsatt ett kontroversiellt koncept. (ICISS 2001)

4.1 Traditionell syn på suveränitet

Realismen ger oss ett specifikt perspektiv på det internationella systemet av stater och relationen emellan dem. Men det är ett begränsat perspektiv. Det handlar först och främst om maktpolitik. Makten utgår från staten som en enhet och dess möjlighet att genomföra sin specificerade politik. Det handlar även om enheternas möjligheter gentemot varandra. Realismen fokuserar främst på staten därför att den anses vara den viktigaste politiska enheten inom det internationella systemet. Realismen gör vidare en stark distinktion mellan två do-

måner. Det finns en domän inom staten, som ses som progressiv där politiken opererar och där samhället kan utvecklas. Det andra området är område utanför staten, och berör internationella relationer. Detta område ses inte som progressivt, utan betraktas snarare som statiskt. Uppdelning av interna och externa angelägenheter, kommer enligt realisterna, alltid att bestå så länge det internationella systemet utgörs av stater. (McGraw 1998)

Suveräniteten är central för realisterna därför att den definierar vad en stat är. Enligt Buzan är suveräniteten ett anspråk på totalt självbestämmande. Med det menas att staten definieras utifrån dess absoluta politiska auktoritet över ett givet territorium och en viss befolkning. Suveräniteten är vad som skapar den skarpa och distinkta politiska skiljelinjen mellan det inhemska, innanför staten gränser, och utanför mellan staterna. (McGraw 1998)

Statens suveränitet har varit den centrala organisatoriska principen för internationella relationer de senaste tre århundradena. Här blir det tydligt att det är legala argument baserade på den traditionella synen på suveränitet som dominerar. Att inte intervensera i andra stater har setts som en skyldighet relaterat till suveräniteten. Dagens stater är som ett resultat av globaliseringen, i större utsträckning än tidigare, tvingade att förhålla sig till fenomen som de självständigt inte alltid kan kontrollera. Men trots detta är världens befolkning fortfarande i praktiken uppdelade inom olika nationella gränser, av självständig laglig och moralisk kraft. Oberoende stater fortsätter att vara de främsta bärarna av rättigheter och skyldigheter för internationella relationer. Humanitära överväganden, samt de mänskliga rättigheterna, är i stor utsträckning underordnade rättigheter och legitima intressen av suveräna stater, och i förlängningen även enskilda staters medborgare. (Jackson 1993)

Staternas politiska ledare har ett ansvar för medborgarnas välbefinnande. Men de har även andra förpliktelser som att reflektera över internationell lag och respektera mänskliga rättigheter. Dessa förpliktelser riktar sig först och främst till den egna befolkningen. Den egna suveräniteten är, särskilt principen om ickeinvasion, det primära. Mänskliga rättigheter är av sekundär art. Detta ligger i linje med ett moraliskt resonemang om varför en stats invånare skulle riskera livet för att stoppa lidande hos befolkningar i andra stater, när inte några vitala intressen för den hjälpsökt staten står på spel. (Jackson 1993)

4.2 Kosmopolitisk Suveränitet

Slutet på det kallakriget, samt en intensifierad globalisering, har skapat stora utmaningar för den ortodoxa synen på statssuveränitet. Det kosmopolitiska förhållningssättet är kanske den starkaste utmanaren till den realistiska skolan. Denna tankeriktning representeras idag starkast av David Held, Andrew Linklater, men även av många andra. Det kosmopolitiska förhållningssättet, står som sagt, på många vis emot den realistiska synen och representerar en mer sammanbindande bild rörande det politiska livet. Medan realisterna vill skilja på den inre, kontra den yttre politiska verkligheten för dagen stater, vill talesmän för den kosmopolitiska ansatsen ifrågasätta om man idag kan tillämpa denna traditionella syn på suveränitet på enskilda staten eller på världssamfundet i stort. David Held med flera, ifrågasätter alltså om det är möjligt att strikt behålla uppdelningen mellan det inhemska och det internationella. Held avser att realismen varit viktigt för att förstå den dynamiska och ökande relationen mellan staterna, samt krigets betydelse under 18 och 1900-talet. 1900-talet har trots sitt anspråk på att vara ett civiliserat århundrade varit ett av de våldsammaste århundradena någonsin. (McGraw 1998)

Det av realister ovan nämnda, utmanas av kosmopolitiska tänkare som menar att staterna inte längre är lika suveräna inom ett stort antal politiska frågor. Staterna kan inte alltid ga-

rantera medborgarnas rättigheter och medborgarna kan inte alltid utkräva ansvar av regeringen i frågor rörande det som beslutas av andra samhällen. Samhällen är sammanlänkade, utan en klar skiljelinje mellan den inhemska och utländska politiken, i många frågor.

David Held tror att den ensidiga fokuseringen på makt och staten, som är en så stor del av realismen, inte lyckas fånga den komplexitet vi måste förhålla oss till i dagen värld. Held har inte som åsikt att makt inte är en viktig variabel att ta hänsyn till. Snarare tvärsom, men maktrelationer går likafullt inte bara att finna mellan samt inom stater, utan även i andra dimensioner av det sociala livet. Man måste därför ha en mer multidimensionell syn på makt som koncept. Det handlar om att förhålla sig till ekonomiska, teknologiska, sociala samt kulturella fenomen. Statens makt är bara en dimension av många, inte den enda.

Held talar om ett globalt medborgarskap och menar att om ett stort antal komplexa frågor som rör oss alla på det globala, regionala samt nationella planet ska kunna bli demokratiskt reglerade, måste människor ha tillgång till, samt medlemskap i flera "samhällen" samtidigt. Med andra ord, invånare skulle vara i besittning av multipelt medborgarskap. De skulle vara medborgare av sitt eget samhälle, av en större region som de lever i och samtidigt av ett kosmopolitiskt globalt samhälle.

Detta kräver en acceptans av en övergripande demokratisk lag (democratic public law) som skulle erkännas som den högsta suveräniteten. Staterna skulle betraktas som legitima endast när de agerar i enlighet med principer från denna lag. Dessa lagar ska även vara skapande av institutioner, som reflekterar mångfalden av de problem och frågor som uppenbara sig i en allt mer globaliserad värld, och som samtidigt länkar samman människor oavsett i vilken nation-stat de fötts och vuxit upp. Man kan tycka att denna vision är för långtgående och avfärdad som utopisk. Men Held menar att den kosmopolitiska tanken inte är mer utopisk än vad tanken på nation-staten var under 16 och 1700-talen. Han menar vidare att national-statens framväxt var en ide präglad av långa och kortsiktiga svårigheter. Det gäller även den kosmopolitiska idén. Held har såsom åsikt att det här inte är frågan om att få allt eller inget. Det är en process som med nödvändighet kommer att växa fram, som ett resultat av nya förutsättningar och ett behov att svara mot desamma.

Som exempel på det ovan nämnda, påvisar Held, att det finns små stegvis växande förändringar som idag skulle kunna göra skillnad. Skillnad för en mer kosmopolitisk och allomfattande demokratisk rättviseprocess som ämnar omfatta alla på lika villkor. Ett steg i denna riktning skulle vara en reform av FN:s säkerhetsråd, möjliggörandet av ökad kapacitet till att försvara mänskliga rättighetslagar. Samt skapandet av en FN styrd fredsbevarande och fredsskapande styrka som skulle vara mindre styrd av geopolitiska intressen.

Barry Buzan (McGraw 1998) intar en mer avvaktande inställning till om den kosmopolitiska tanken har en framtid för alla stater och regioner i världen. Han menar att man inte alltid kan se demokratisering av olika områden som något universellt. Han poängterar dock att han naturligtvis inte förespråkar totalitära stater eller fascist regimer, utan bara att det kan föra med sig vissa problem. Buzan medger att världen av idag är en tid av transformering, en transformering som kommer att väcka och väcker frågor kring den politiska strukturen. Men att det kanske inte är ett universellt system som kommer att ersätta dagens system. Buzan anser vidare att denna förändring kommer att se olika ut i olika delar av det globala systemet. I de mest utvecklade och demokratiska delarna av världen som, Västeuropa och Nord Amerika, kommer makten att spridas i olika lager, och en annan syn på suveränitet kommer troligen till viss del att bli gällande. Den politiska auktoriteten kommer att flyttas uppåt och nedåt och existera på många nivåer samtidigt. Buzan håller så långt med Held.

Han menar dock att detta troligtvis bara kommer att vara gällande för de mest utvecklade delarna av det internationella systemet.

Buzan åsyftar att vad som är väsentligt att komma ihåg, i diskussionen om statens suveränitet, är att det är en relation mellan de politiska enheterna och systemet i sig. Buzan framhåller att globaliseringen medverkar till att systemet blir allt starkare i förhållande till de gamla enheterna, som utgör systemet. Starka stater kan kanske anpassa sig till de nya förhållandena, men han är inte lika säker på att de resterande, svagare staterna, har denna förmåga. Det finns idag många svaga stater inom det internationella systemet som har svårare att anpassa sig till det allt starkare systemet, som globaliseringen för med sig. Vissa stater faller redan sönder och Buzan menar att ett antal instabila zoner kommer att bildas och som blir till semi- permanenta delar av det totala systemet. Han föreställer sig att Afghanistan, västra Afrika och Centralafrika i framtiden skulle kunna utgöra områden med icke fungerande statsstruktur eller ingen politisk struktur över huvudtaget, förutom någon typ av återgång till krigsherrar, stammar, eller gangster kulturer. I dessa områden kommer anpassningen att bli extremt svår, vilket redan idag är en verklighet på olika håll i världen.

Försöker man titta in i framtiden är det kanske möjligt att staten inte ser ut som vi idag föreställer oss den. Men det kommer fortfarande att finnas maktpolitik som förvisso kan organiseras på en mängd olika sätt. Må det var pluralistiskt, demokratiskt eller på annat sätt. Men logiken bakom maktpolitiken kommer att bestå, och i den bemärkelsen kommer realismens väsentliga grund stå fast. (McGraw 1998)

4.3 Suveränitet som skydd

En av anledningarna till att statens absoluta suveränitet har börjat ifrågasättas är en ökad medvetenhet om att statens kapacitet och auktoritet är avgörande faktorer för att skydda medborgarnas fundamentala rättigheter. Detta leder inte till någon nostalgisk återgång till hämmande nationell säkerhetstänkande. Det väcker dock medvetandet om att statens kapacitet och auktoritet är betydelsefull för bevarandet av inhemsk likafullt som för internationell ordning och säkerhet. Ickefungerande regeringar kan leda till samma typer av humanitära katastrofer som närvaron av totalitära stater eller utbrytandet av dödliga civila krig. I spåren av grava humanitära konsekvenser, som ett resultat av fallerade stater, har FN:s säkerhetsråd meddelat att internt kaos kan vara ett hot mot internationell fred och säkerhet. (ICISS 2001)

Om nu fallerade stater och det kaos som de ofta skapar, är en säkerhetsrisk för både befolkning och omgivande stater, kan man fråga sig hur världssamfundet ska agera med tanke på att staten traditionellt har ansetts inneha en suverän rätt att självständigt hantera interna angelägenheter?

Den f.d. General sekreteraren Kofi Annan har uttalat att staters suveränitet inte har blivit mindre relevant, den är fortfarande den ordnande principen för internationella relationer, men; ” *it is the peoples’ sovereignty rather than the sovereign’s sovereignty*”. (ICISS, 2001)

Ett annat sätt att peka på ett ökat behov av folklig suveränitet är att likställa suveränitet med ansvar. Man menar att om staten inte kan upprätthålla ett skydd för människors liv eller ge dem tillräcklig assistans, ska man kunna förvänta sig att staten ifråga ska begära hjälp utifrån. Skulle staten vägra att motta hjälp eller förhindra att så sker, för sin egen befolkning eller någon annans och då riskera livet på ett stort antal människor, infinner sig ett internationellt ansvar. Det innebär att staten anses ha ett tvådelat ansvar, dels internt gentemot den egna befolkningen, men även gentemot det internationella samhället av ansvarstagande

stater. Ett gemensamt ansvar inför de mänskliga rättigheterna och andra humanitära avtal. Man kan fråga sig om det bland dagens stater finns sådana känslor av gemensamt ansvar. Det är tveksamt med tanke på vad som händer på många platser idag, inte minst med hänsyn till dagens konflikt i Darfur. Förespråkare för denna syn på suveräniteten menar dock att suveräniteten inte är absolut, utan ställer vissa krav. När en regering missbrukar sin befolknings fundamentala rättigheter, upphävs temporärt statens suveränitet. (ICISS 2001)

Det skulle vara vid ovan nämnda tillfällen, som många förespråkare för militära humanitära interventioner menar att det är berättigat att kunna stoppa brott mot människors mest grundläggande rättigheter. När man talar om medborgarna och att den autonoma individen ska stå i centrum för suveränitetskonceptet, kommer man in på ett område rörande mänsklig säkerhet. Det blir människans grundläggande rättigheter som först och främst ska skyddas, inte den enskilda statens intressen. Men vilka intressen är det, är det rätt till liv? Eller rätten till att rösta i val? Det blir därför en fråga om vem som ska definiera vilka dessa rättigheter är.

Säkerhet har traditionellt förknippats med relationen mellan stater. Men ett allt större antal stater menar att individens säkerhet även ska vara en prioriterad fråga på den internationella agendan. Vad som menas med mänsklig säkerhet kan variera men ofta handlar det om ett försvar av den grundläggande rätten till ett liv, skyddat från systematiskt våld och förtryck. När det kommer till svaga eller förtryckande regimer, menar försvarare av mänsklig säkerhets tänkande, att det internationella samfundet har en skyldighet att gripa in i försvar för utsatta befolkningar. Resultatet av deras argument blir att fred och säkerhet, vare sig det handlar om internationell, nationell eller regional sådan, bara är möjlig om den har sitt ursprung i människors säkerhet. (ICISS 2001)

I frågor om internationell säkerhet måste man bredda fokus och inte bara fokusera på nationella gränser, utan också vidga diskussionen och inkludera säkerheten för människors liv (HDR, 1994). Tidigare fall av humanitära interventioner på Balkan, i Afrika och på andra ställen, genomförda av kollektiva säkerhetsenheter som FN och NATO, tvingar fram en bredare syn på säkerhetskoncept som erkänner och innefattar de mänskliga humana kostnaderna som ofta följer i spåren av interna konflikter (UN, 1995). Nödvändigheten av mänsklig säkerhet tydliggörs då utav utmaningarna med intern säkerhet och externa hotbilder.

Nicholas Thomas och William T. Tow (2003) föreslår att mänsklig säkerhet ska definieras på ett smalare sätt, vilket skulle ge ett politiska och analytiskt värde. Detta beroende på att konceptet skulle representera en distinkt och egen klass av säkerhetsproblem, separerat från dem som traditionellt representeras av nationella säkerhets kriterier. För det första skulle det innebära att man kunde identifiera det faktum att transnationella hot gentemot internationella normer kommer utav brister i interna statssystem, vilket skapar större osäkerhet för individer och grupper inom stater. För det andra skulle det bli möjligt att se att individer och stater som tvingas konfronteras med dessa brister, ofta inte kan hantera dessa brister på egen hand. Som ett resultat av detta, menar Thomas och Tow, att stater och individer skulle behövas någon form av internationell intervention för att skapa frihet från rädsla.

Dessa resonemang leder till en intressant förskjutning av suveräniteten från politiska ledare till en förnyad respekt inför den folkliga viljan och grundläggande behov. Det betyder i förlängningen även en intern form av regering, byggd och grundade på gemensamma internationella normer; normer grundade i demokrati och mänskliga rättigheter. Frågan kvarstår vilka dessa regler är och vem eller vilka som ska definiera och säkerställa desamma. Ett fundament för att det skulle finnas rättigheter som står över alla andra och som alla männi-

skor på jorden har lika rättighet till, bygger på att det skulle finnas ett civilt samhälle som visar omsorg för andra. Janzekovic (2006) skriver att idén om ett moraliskt och civilt samhälle är viktig på så sätt att det antyder ett bredare moraliskt och socialt samvete utanför individuella ansträngningar eller gruppintressen. Det civila samhället handlar om mer än bara dess institutioner och hur effektivt de fungerar. Ett civilt och moraliskt samhälle är ett samhälle som svarar mot medborgarnas behov på en materialistisk nivå, det är även ett samhälle som demonstrerar tolerans, medmänsklighet, och förståelse. Dessa tankar ska därför inte bara omfatta enskilda stater utan är tänkt att appliceras på ett större mänskligt samhälle. Tanken om tolerans, medmänsklighet, samt förståelse, ska därför inte endast vara en angelägenhet för nationella intressen. (Janzekovic 2006)

Användandet av militära humanitära interventioner återges ofta som ett försvar av mänskliga rättigheter. Detta argument representeras kanske starkast av utilitarister, som menar att det kanske inte alltid räcker att bara påpeka vikten att skydda mänskliga rättigheter, utan att det även krävs att man agerar för att göra verklighet av dessa påståenden och ideal, för att förverkliga tanken om största möjliga nytta för största möjliga antal. Dessa rättigheter definieras som lagstadgad i individerna som medlemmar av mänskligheten i stort. Det skulle i så fall handla om universella rättigheter som gäller för alla människor oberoende av nationalitet. Rättigheter som människan besitter som världsmedborgare. Detta är i grunden ett kosmopolitiskt förhållningssätt. Mohammed Ayooob (2002) skriver att detta delvis kan vara rätt på en nivå, men att man med detta synsätt inte fångar hela bilden. Han refereras till David Forsythe som menar att även om mänskliga rättigheter är en naturlig del av, samt en moralisk uppgift som staten inte kan motsätta sig, så måste dessa rättigheter identifieras. Med andra ord de måste konstrueras av människorna, och fastställas i och inom lagar. Vem som fastställer och konstruerar mänskliga rättigheter blir viktigt. Särskilt när det kommer till militära humanitära interventioner eftersom de som har definierat de mänskliga rättigheterna, även måste bestämma när de brutits. De måste likaså besluta var och när interventioner i syfte att försvara dessa rättigheter måste ske. (Ayooob 2002)

Förespråkare för den ”kosmopolitiska världsmedborgaren” anser det viktigt att medlemmar av alla kulturella grupper ska erkännas som likvärdiga bärare av ”goda” etiska rättigheter. Den politiska integrationen av sådana samhällen måste därför baseras på en lojalitet gentemot en gemensam värdegrund. En bred gemensam kultur blir därför väsentligt. Denna gemensamma kultur kan troligen inte vara helt neutral eftersom kulturer ofta anses utvecklas ur nationell historisk erfarenhet. Jämlikheten måste därför säkerställas av universellt lagliga principer. Förespråkare för det kosmopolitiska medborgarskapet menar att block som den Europeiska Unionen effektivt kan bidra till ett nytt sätt att se på medborgaren bortom nationalstaten. Denna syn skiljer sig från den traditionella bilden av medborgaren och nationen, på så vis att man saknar en relativt homogen suverän organisation, vilket leder till ett nytänkande rörande statens monopol på att representera medborgarskapet. (Kelly 2000)

5 Moraliska överväganden

Argumentationen runt humanitära interventioner är varierande och har olika grund och utgångspunkter. Det handlar om moraliska, legalistiska samt politiska överväganden och vilken ståndpunkt man kommer fram till är ofta färgad av dessa olika utgångspunkter. Argumenten är alltså färgade av och grundade i olika tolkningar av hur man bör se på staters och individers relationer på den internationella arenan. I denna del av uppsatsen kommer framförallt utilitaristiska ställningstaganden ställas mot den realistiska skolans syn på det moraliska i frågan rörande humanitära interventioner. Även om den kosmopolitiska skolan nämns och diskuteras, beskriver utilitarismen på ett bra sätt vad den kosmopolitiska skolan ofta åsyftar när det gäller moralfrågor kontra humanitär intervention. Kosmopolitiska eller universalistiska ställningstaganden utgår ofta från att värden för civilisationen och rättvisa kan härledas från en gemensam moral, som har utvecklats över tid inom ett mänskligt samhälle och dess filosofiska rötter kan härledas till Immanuel Kants principer om respekt. Som uppsatsen här kommer att föra fram är argumenten *för* humanitära interventioner ofta grundade på moraliska argument.

Dessa argument speglar att den enskilda individen har vissa rättigheter som måste skyddas och som inte sällan ska stå över intressen från den enskilda staten. Så en stats förtryck av sina egna medborgare kan inte legitimeras med att det skulle vara en strikt inhemsk angelägenhet som utomstående parter inte ska beblanda sig med. Det blir tydligt att nonintervention och statens suveränitet ofta står i centrum för att argumentera *mot* humanitära interventioner. Utgår man från dessa principer för sin argumentation hänvisar man ofta till internationell lag som stöd för sina argument. Det är inte utan att denna argumentation som bygger på internationell lag, börjar bli komplicerad. Inte minst för att det inte verkar finnas en given konsensus inom världssamfundet för hur man ska tolka de internationella lagarna, samt olika FN-stagar. Detta leder till att humanitära interventioner som begrepp är öppet för tolkning och det finns en oro för att dessa interventioner endast kommer eller kan användas när starka stater finner att det sammanfaller med egna geopolitiska intressen. Det finns med andra ord en fara i att användandet blir godtyckligt, vilket kan verka och skapa förvirring för världssamfundet i stort och för de stater som blir måltavla för desamma.

Michael Walzer skriver att så länge män och kvinnor har talat om krig, har man talat om det i termer av rätt eller fel. Vissa har även lika länge talat om krig som något som ligger bortom moraliska överväganden. (Walzer 1977) Moraliska överväganden är svåra att förhålla sig till, särskilt i situationer när frågeställningar om liv och död ställs på sin spets. Man hamnar lätt i ett cirkelresonemang. Det blir svårt att ta eller finna en ohotad ståndpunkt. Moraliska övervägande är av vikt för diskussionen om humanitära interventioner. Om inte annat för att dessa övervägande är en betydande beståndsdel i argumenten för eller mot militär intervention i humanitära syften. Det finns många inkörssportar till denna moraliska debatt.

Det är svårt att inte bli chockad av folkmord, tortyr, massmord och liknade förbrytelser mot människor. Det är inte bara så att alla fördömer dessa händelser. Det finns grupper och individer som aktivt stödjer dem. Annars skulle de inte inträffa, särskilt inte i stor skala. Det är inte orealistiskt att påstå att de flesta av oss känner en avsky inför dessa handlingar, samt fasa inför hur människor ofta behandlar varandra. Ofta bygger denna fasa på att dessa handlingar inte stämmer överens med våra moraliska uppfattningar. (Janzekovic 2006)

5.1 Utilitaristiska överväganden

Som tidigare nämnts kan man i litteraturen finna ett stort antal moraliska utgångspunkter för hur man kan betrakta humanitära interventioner. Detta möjliggör en pluralism rörande åsikter och ställningstaganden. Att närmare studera utilitarismen kan vara fruktbart för att finna moraliska attityder gentemot militära humanitära interventioner med humanitära syften, som är temat för denna uppsats. Den utilitaristiska teorin innefattar doktrinen om att en handling är legitim under förutsättningen att handlingen ifråga är mer fördelaktigt än ofördelaktigt för alla inblandade. Det betyder att konsekvenserna av en handling är det mest centrala, inte handlingen i sig. (Holzegrefe 2003)

Konsekvensialismen är i sin renaste form en moralisk doktrin som har såsom åsikt att det rätta sättet att agera, är på det sätt som för med sig det bästa utfallet. Utilitarismen är en form av konsekvensialismen som förklarar det moraliskt ”riktiga” i en handling genom dess utgång. En utilitaristisk syn är att det är moraliskt fel med tortyr, och andra allvarliga brott mot människor. Detta bygger inte bara på någon slags intuitiv känsla av att dessa handlingar är fel. Nej, istället grundas denna ståndpunkt på att utfallet av handlingen isig är negativ och har negativa konsekvenser för de flesta inblandade. Janzekovic skriver att folkmord och liknande hemiska handlingar har katastrofala konsekvenser för de individer som drabbas. Och om samhällen känner till att detta sker, men samtidigt inte gör något åt det, måste de fördömas som moraliskt bristfälliga. Att inte uppmärksamma allvarliga brott mot människor ökar inte allmännyttan, och som ett moraliskt resultat, kan utilitarismen kräva att världssamfundet stoppar dessa brott. Eftersom få människor, i ett humant och civiliserat samhälle, accepterar extrema förbrytelser mot de mänskliga rättigheterna, måste man kräva att något effektivt ska göras för att stoppa dem. Systematiska, storskaliga, samt välplanerade extrema brott mot de mänskliga rättigheterna, väcker därmed frågor om vad omvärlden ska eller snarare måste göra för att stoppa dessa brott. Detta är en svårbesvarad fråga men den innehåller otvetydigt komponenter av moralisk natur. Att inte svara mot dessa brott mot människor vart de än befinner sig skulle alltså enligt utilitarismen vara omoraliskt i likhet med att begå dessa förbrytelser. Att inte agera mot storskaliga förbrytelser fördöms av utilitarister på samma grund, det vill säga utifrån att konsekvenserna av att inte agera skulle var sämre än att agera. Att inte agera får ofta förödande konsekvenser för de människor som drabbas och som ett resultat av detta har moraliska överväganden en central roll för utilitaristers bedömande av humanitära interventioner. Detta är ett exempel på hur utilitarister argumentera för och mot humanitära interventioner.

5.1.1 Vem har en skyldighet att agera

Utilitarister kan mena att världssamfundet har en skyldighet att hjälpa människor som lever under förtryck och som utsätts för systematiskt våld. Det blir med ovanstående resonemang ett självklart påstående. Man kan inte påstå att världssamfundet effektivt kunnat hantera dessa frågor. Janzekovic (2006) skriver att man inte heller kan säga att det beror på bristande resurser. Det är enligt honom en fråga om hur resurserna är fördelade samt hur de används. Utilitarister skulle mena att man inte kan låta tiotals miljoner människor dö i Afrika som ett resultat av att världssamfundet inte kan komma överens om hur vi ska lösa problemen. Det blir till ett moraliskt dilemma. Skulle resurserna och möjligheterna att lösa problemen finnas till hands, men ingenting sker för att förbättra situationen, måste man kanske börja ifrågasätta grunden för det internationella samarbetet, rörande brott mot de mänskliga rättigheterna.

Utilitarismen talar om att förändra välfärden till det bättre för alla i största möjliga utsträckning. Men vem eller vilka är det egentligen som ska beröras av denna förbättring. Är det den egna staten, mänskligheten i stort, eller är det de som direkt är berörda av en handling. Uppsatsen har tidigare talat om att det är människors bästa som står i centrum. Men exakt vilka människor talar vi då egentligen om?

Talar man om vilka utilitarismens tanke om största möjliga nytta ska beröra, måste man även tala om vilka som bär ansvar för att detta blir verklighet. Men det handlar även om ett ansvar i den andra riktningen. Vem ska sägas vara skyldig inför dem som utsätts för förtryck och systematiskt våld. Janzekovic menar att det är ett delat ansvar. Världssamfundet kan uppmuntra dessa brott genom sin passivitet och brist på allomfattande ansvarstagande. Det internationella samfundet bär därmed en del av ansvaret för att dessa brott inte stoppas. Våldsverkarna bär naturligtvis ett moraliskt ansvar för att de genomför dessa handlingar. Janzekovic (2006) skriver vidare att vi alla är skyldiga för att vi inte direkt och effektivt försöker stoppa dessa aktiviteter. Det blir tydligt att utilitarister ofta därmed är kritiska till hur världssamfundet har hanterat många humanitära kriser, mycket beroende på den ineffektivitet som ofta är uppenbar och som leder till att många människor som är utsatta för olika typer av förbrytelser inte kan skyddas och därför dör. Janzekovic med andra förespråkare för humanitära interventioner, pekar på vikten av att fokusera på dem som faller offer för storskaliga förbrytelser mot människors rättigheter. Det kanske kan verka omoraliskt att använda våld för att rädda liv men det skulle i sådana fall vara lika omoraliskt att inte försöka göra någonting vilket ofta resulterar i att fler människor dör.

5.1.2 Ett ökat behov av hjälp

Ett ytterligare argument för humanitär intervention enligt utilitarismen är att humanitära katastrofer som är skapade av mänskan ökar i antal. Fler och fler människor utsätts för medvetet våld. Som ett exempel kan det påvisas att Förenta Nationerna (FN) och dussintals andra humanitära organisationer, stödda av tusentals människor, har arbetat i Afrika i över 60 år. Trots deras insatser är situationen där inte sällan förfärande och kanske värre än den någonsin vart. Det är i spåren av detta som många förespråkare för intervention i humanitära syften finner näring för sina argument.

Det finns positiva exempel i världen där situationen för människor har förbättrats. Men världen är inte en mer fredlig plats. Dagens värld är kanske den mest produktiva tiden någonsin, men samtidigt den mest destruktiva. Det senaste århundradet överträffar alla andra ifråga om civilt våld, startade konflikter, antalet flyktingar, samt i antal människor som dött som ett resultat av väpnade konflikter. Kostnaderna för militära utgifter slår alla tidigare rekord. Bara mellan åren 1990 och 1993 var 70 stater inblandade i 93 krig som beräknas ha dödat 6 miljoner människor. Under det senaste århundradet, vilket vi ofta refererar till som det moderna, har det utspelats mer än 250 krig, och 109 746 000 människor har dött av dessa konflikter. De dödade är fler till antal än alla invånare i Frankrike, Belgien, Nederländerna, Danmark, Sverige, Finland och Norge tillsammans. Har man detta i tanken, kan man fundera över, hur effektiva våra resultatriktade och sofistikerade metoder att lösa konflikter egentligen är. I förhållande till hur världen har utvecklats det senaste århundradet kan man ifrågasätta framtiden för att endast lösa konflikter, av den dignitet som denna uppsats diskuterar, med ickevålds metoder. Fredliga metoder som innefattar diplomati, medling, och andra ickevålds lösningar. Förespråkare för militära interventioner i humanitära syften ifrågasätter starkt, detta eftersom dessa metoder inte visat sig vara nog för att rädda liv i den omfattning som man kanske kunde göra med hjälp av humanitära invasioner. (Janzekovic 2006)

Hur ska man då kunna bedöma olika institutioners förmåga att hantera humanitära kriser och vilka åtgärder föreslås? Enligt Janzekovic finns två sätt att förhålla sig till dagens försök att reducera svåra humanitära kriser. Först, menar många att vi som individer eller som kollektiv inte gör tillräckligt av det vi redan gör för att skapa en meningsfull skillnad. De förespråkar, med andra ord, att vi ska göra mer av det vi redan gör, vilket innebär mer stöd, mer pengar, mera mat, mer förhandling. Detta är att följa i en moralisk riktning att lösningen ligger i ickevålds metoder. Kopplat till argumentationen att det är resultatet av de handlingar vi företar oss som är av vikt, blir detta ett haltande argument mot humanitära interventioner. Uppfattar man inte att de rådande metoderna av kollektiva och individuella insatserna effektivt kan lösa humanitära kriser måste man kanske börja överväga andra möjligheter och alternativ. Ett sådant alternativ är användandet av direkt militärt våld, för att åtminstone stoppa allvarliga överträdelser mot de mänskliga rättigheterna och kunna rädda fler liv en vad som i dag är fallet. Det skulle även vara i linje med ett utilitaristiskt ställningstagande att man ska eftersträva att skapa en ökade välfärd för största möjliga antal. Det räcker inte bara att fördöma dessa brott utan det kräver att världen reagerar och man åberopar motreaktioner. (Janzekovic 2006)

5.2 Den realistiska skolan

För klassiska realister som Morgenthau, ska man se internationella relationer från perspektivet att staterna söker efter makt i en ständig tävlan med andra stater. Eller utifrån perspektivet av att maktfördelningen påverkar staternas inbördes tävlan efter makt. Det sist nämnda perspektivet representeras framförallt av neo-realister som Kenneth Waltz. Men båda dessa inriktningar framhäver det aldrig upphörande kriget mellan staterna "State of war". Detta är ett resultat av staternas försök att finna den rätta balansen av makt, eller snarare den rätta balansen av maktfördelningen mellan staterna inom det internationella systemet. (Hoffman 1996)

Den realistiska skolans förhållande till det moraliska i humanitära interventioner skiljer sig från de åsikter Janzekovic och många andra förespråkare driver. Realister ifrågasätter om moral har med militära övervägande att göra i huvudtaget. Skulle det finnas moraliska överväganden ligger dessa i händerna på den enskilda staten och inte grundat på några universella värden eller skyldigheter. Man påpekar inte sällan att intervention i andra staters angelägenheter strider mot gällande internationella normer. Man värnar först och främst om statens oberoende och suveränitet, vilket i sig skulle vara ett argument mot humanitära interventioner. I realisternas ögon bör man fokusera på det faktiska och vad som är "realistiskt" i varje enskild situation. De skiljer detta från vad som är önskvärt från ett mer abstrakt perspektiv. De tillämpar med andra ord en mer praktisk, istället för moralisk syn på mänskligt agerande. Det leder till åsikten att man ska förhålla sig till världen som den är, inte som man önskar eller tycker att den borde vara. Det blir därmed problematiskt för realister att bevilja och utforma en allmän doktrin rörande humanitära interventioner som automatiskt skulle förmå och tillåta världssamfundet att agera genom att använda humanitära interventioner för att avstyra eller förhindra humanitära katastrofer som folkmord. (Janzekovic 2006)

Realister förhåller sig inte sällan negativt inställda till militära interventioner i humanitära syften. Dock har många författare inom den realistiska skolan ofta ägnat stor tid åt att beskriva effekterna av att använda militärt våld som ett maktmedel i internationella relationer. Detta kan verka paradoxalt. Ur perspektivet att man ofta kommer till slutsatsen att moraliska överväganden inte har en naturlig plats i detta resonemang. C. A. J. Coady (2002) skriver att detta beror på att man skiljer på moralism och moral. Han menar vidare att det leder till

en ologisk respekt för nationella intressen, som den oklanderliga källan för moraliska överväganden inom internationella relationer.

Coady (2002) finner tre avgörande orsaker till att realister ofta inte finner plats för moraliska överväganden utöver dem som gäller enskilda stater. Dessa avväganden kan betraktas som grunden för de argument mot humanitära interventioner som många gånger presenteras av den realistiska skolan. Först och främst menar man att det kan finnas en fara i att instinktivt adoptera moraliska ställningstaganden som man finner överordnade andra staters. Faran ligger då i att man riskerar att bli okänslig inför och inte ser sina egna moraliska brister, vilket kan leda till en ytlig debatt rörande moraliska ställningstaganden. Den politiska och moraliska ondska som finns i världen fokuseras då lätt bara till vissa regioner eller till specifika individer. Man skapar en moralisk diskussion utifrån premisserna av det ”goda” och ”onda”. Man missar väsentliga undertoner av politisk och moralisk natur, som behövs för en fullgod moraldebatt. Man landar då i en debatt färgad av demonisering av andra och en glorifiering av sig själv som kan hindra en seriös etisk debatt om internationellt ansvar. Detta ansvar faller ofta på världssamfundet i allmänhet och på FN i synnerlighet. Realister påpekar vikten av att känna närvaron av ondskan när eller vart den än existerar. Det finns dålig politik och dåliga politiska ledare, men man måste komma ihåg att de som är våra fiender i dag kan vara våra vänner imorgon. Samtidigt måste man ha i åtanke att staters självbild inte alltid stämmer överens med hur andra stater uppfattar densamma. Demonisering kan i förhållande till intervention skada uppfattningsförmågan och bedömandet av ett berättigat agerande. Det skulle med andra ord ligga en fara i att humanitära interventioner skulle ske på felaktiga grunder som ett resultat av att man uppfattat situationen felaktigt, och därför tillgriper fel metoder för att hantera olika typer av humanitära kriser. (Coady 2002)

Realister menar även ofta att det finns en risk för moralisk översimplifiering om det ”bara” är brott mot de mänskliga rättigheterna och annat förtryck som blir av intresse i olika konflikter. Coady skriver att realister anser att brott mot de mänskliga rättigheterna, och andra typer av förtryck anses vara en del av olika överväganden, men de får inte bli de enda. Man riskerar då att inte förstå den historiska kontexten och bakgrunden till varför konflikten uppstått. Förstår vi inte bakgrunden till dessa våldsamheter, är det svårt att sätta in rätt och effektiva åtgärder i syftet att stoppa desamma. Legitima överväganden för principer måste vara förankrade i den faktiska verkligheten, inom vilka principerna ska förstås och användas. (Coady 2002)

Realister varnar för att ”illegalt” påtvinga andra stater olika värden. Vissa värden kan vara gällande hos vissa men inte av alla. Och dessa värden kanske inte passar i alla situationer eller under alla omständigheter. För realister, är det en viktig ståndpunkt för den etiska debatten, att omständigheter alstrar avvikande fall. Olika värderingar ska vara öppna för debatt och överväganden. Är man inte försiktig i introducerandet av skiftande värden, på eller i olika lokala kulturella kontexter, kan det få katastrofala konsekvenser. Särskilt om denna introducering kommer utifrån. Realister påpekar att man måste ta dessa risker på allvar, men samtidigt ha dem i minnet när man närmar sig frågor rörande militär makt i humanitära syften. (Coady 2002)

Realismen handlar, som vi sett, ofta om hur man på bästa sätt kan uppnå den enskilda statens intressen. Moraliska argument mot att ”tortyr av människor är fel” eller att ”hjälpa dem i nöd är rätt” är för realister felaktiga utgångspunkter. Detta beror på att när vi engagerar oss i moraliska frågor, rörande olika handlingar, förutsätter vi att dessa handlingar innehåller element av rätt eller fel. Realister förfäktar ofta detta. De fokuserar på intressen, speciellt nationella intressen, som alternativ till ideologier, värden och värderingar. Humani-

tära interventioner blir därmed ett riskabelt projekt som riskerar att skapa förvirring inom det internationella systemet av stater och rubba detta systems interna maktbalans. Det är inte det moraliska ställningstaganden som i första hand ska vägleda staters militära agerande, utan detta ska vara upp till den enskilda staten och dess intressen. Det kan förvisso vara så att moraliska och statliga intressen sammanfaller, men om så inte är fallet finns det inget som tvingar stater att följa det som kanske andra finner vara det mest moraliska sättet att agera. (Smith 2001)

Att staten först och främst är ansvarig för sina interna angelägenheter är en ståndpunkt som flertalet realister skulle skriva under på. Walzer skriver att en legitim regering är en som tar hand om sina egna interna krig. Extern hjälp, vilket Walzer refererar till som *contra-intervention*, ska ha som enda syfte att balansera den interna maktkampen. Vilket ska göra det möjligt för lokala krafter att vinna eller förlora på egen hand. Utgången av civila krig ska inte reflektera den relativa styrkan hos en intervenerande stat, utan de lokala gruppernas styrka. (Walzer 1977)

Det blir tydligt att det handlar om att grupper eller stater själva ska svara för sitt agerande. Dessa enheters styrka ska bestämma deras öde, som ett resultat av den balans denna styrka möjliggör. Walzer menar dock att det kan finnas undantag till det ovanstående. Detta undantag träder i kraft när man inte "vill" att den lokala maktbalansen ska bestå. Som när den dominerande kraften inom en stat utför massiva brott mot de mänskliga rättigheterna. När detta sker måste man ibland frågå principen om statens självbestämmande, en princip som annars är central för den realistiska skolan. Att man frågar principen om självbestämmande kommer utav hänsyn inför samhällets frihet i stort. Principen tappar därmed sitt berättigande när man inte kan säkerställa människors överlevnad, samt grundläggande rättigheter. Walzer menar vidare att i fall av massmord eller förtryck av minoriteter, politiska motståndare, eller religiösa grupper, kan hjälp från utomstående vara det enda alternativet. Eller i fall då en regering vänder sig mot sin egen befolkning måste man ifrågasätta regeringens berättigande som vara ett politiskt samhälle, som principen för självbestämmande utgår ifrån. (Walzer 1977)

Det Walzer framför som undantag från annars rådande principer indikerar att det, till viss del, finns utrymme för moraliska överväganden inom den realistiska skolan. Det är för mycket att säga att dessa undantag skulle öppna upp för ett bredare angreppssätt för att hantera humanitära kriser. Realister kan kanske göra undantag i särskilt allvarliga situationer. Grundprincipen om statens självbestämmande lever kvar. Walzer skriver att stater inte förlorar sin särart bara för att de agerar tillsammans. Om regeringar har olika motiv, har också en kollation av regeringar det. Några mål försvinner, som ett resultat av politiska förhandlingar, medan andra mål består. Den kvarvarande mixen av målsättningar är lika tillfälliga, med referens till moraliska hållningar, som politiska intressen och ideologier hos en enskild stat. Det finns plats för argument för humanitära interventioner inom den realistiska skolan. Och för att starkt poängtera när humanitära interventioner kan komma på tal, skriver Walzer att humanitära interventioner endast är berättigat som ett svar på ageranden; *"that shock the moral conscience of mankind"* (Walzer 1977). Det är inte till politiska ledare som detta ska tala, utan till det moraliska sinnet hos vardagliga män och kvinnor som de skaffar sig i sitt vardagliga liv. (Walzer 1977)

Det finns med andra ord inga universella förhållningssätt eller värderingar inom realismen som ska styra staters agerande gällande humanitära interventioner. Vad är det då, som moraliskt stoppar andra stater från att intervensera, för att förhindra allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna? Realister skulle svara att det är de nationella gränserna och respekten för densamma. Walzer menar att det finns en viktig skillnad mellan inhemska och in-

ternationell behörighet. Man måste därför skilja på dessa båda när man ska närma sig moraliska överväganden. En regering kan genom detta resonemang vara illegitim internt, men det betyder inte att utomstående har rätt att intervensera för att återställa legitimiteten. Walzer (1977) anser att det i de flesta fall finns en tillräcklig koppling mellan folket och dess regering. Tillräcklig koppling för att orättvisor ska vara en helt och fullt inhemsk angelägenhet, som inte externa krafter ska blanda sig i. Realister förhåller sig därför tveksamma till om externa institutioner har en roll att spela för att förhindra humanitära kriser. Kopplingen mellan folket och dess regering är den avgörande faktorn. Bara invånarna själva kan omkullkasta en förtryckande regim. Dock kan man frånträda denna princip under omständigheter som beskrivits ovan. Realister verkar ofta förespråka att det i de allra flesta fall är upp till den enskilda staten att hantera humanitära kriser och extern inblandning ska bara ske under mycket specifika och allvarliga situationer. FN och världssamfundets roll när det kommer till humanitära interventioner är begränsad om man gransknar fenomenet med realismens glasögon.

John Stuart Mill argumenterar på liknande sätt inför humanitära interventioner. Han menar att humanitära interventioner alltid är fel. Han bygger sitt resonemang runt att frihet inte har någon bäring om offren inte själva kämpar för sin frigörelse. Man menar vidare att människor inte kan vara fria om andra kämpar i deras ställe. (Tesón 2003)

6 Rwanda och Kosovo som exemplifierande fall

Som hittills har diskuterat i uppsatsen kan man dra olika slutsatser runt legaliteten rörande militära interventioner beroende på argumentens utgångspunkter. I frågan om humanitära interventioners laglighet är detta inget undantag. Synen på humanitära interventioners laglighet cirkulerar runt, och beror mycket på med vilken måttstock man ska mäta densamma. Men vem eller vilka ska definiera denna måttstock? Är det internationell lag och FN, unilaterala aktioner av en stat som tycker sig befinnas under hot, är det en multilateral aktion av frivilliga som i fallet med dagens Irak eller är det bara i fall av självförsvar och i ett försvar av suveräniteten och nationella intressen. Alla dessa fall historiskt har legitimerat interventioner i andra staters interna angelägenheter. Man tittar ofta på FN och dess stadgar som den rättmätiga auktoriteten för legitimering av alla typer av intervention. Men vad händer om FN:s medlemsstater inte vill eller kan agera, och som ett resultat riskera livet på hundratusentals människor, vilket utilitarismen skulle finna oacceptabelt. Det är här moraliska argument kommer in som en källa för interventioners legitimitet. Och man menar att de moraliska argumenten är skäl nog för att man trots allt ska intervensera. Men frågan om vem som ska intervensera står då fortfarande öppen. (Janzekovic 2006)

Att inte följa FN:s rekommendationer som den enda riktiga legitima auktoriteten, passar inte in i ett rent lagligt förhållningssätt. Men det är onekligen vad vissa stater inom världssamfundet historiskt och fram tills idag har gjort. Den kollision av frivilliga stater som 2003 invaderade Irak sökte stöd för invasionen hos FN byggd på olika argument. Argumenten anlades först på behovet av regimskifte i Irak, senare på att förhindra att atomvapen hamnade i händerna på terrorister. Man argumenterade även för nödvändigheten av att Irak måste demokratiseras. Argumenten var många men man fick trots det inte FN:s enhetliga stöd för en invasion. Som vi vet genomfördes invasionen trots detta. Legitimiteten för detta förfarande diskuteras flitigt, och kommer att diskuteras även i framtiden. Men det pekar, om inte annat, på att FN inte är starkare än vad dess medlemsstater tillåter.

Som tidigare har uppmärksammats i denna uppsats är principen om ickeinvasion för andra syften än att försvara en stats suveränitet, central för de flesta kommentatorers uppfattning av internationell lag och tillika förenligt med FN:s artikel 2(4).

Många människor engagerade i frågor rörande mänskliga rättigheter motsäger sig den fundamentala iden om att staten skulle ha rättigheter som står över individens rättigheter. Ett lagligt arv från Nymbergrättegångarna efter det andra världskriget, var att man tillkännagav att individen anses besitta ett minimum av rättigheter gentemot sin egen regering. Detta förde med sig att alla regeringar har en viss skyldighet att upprätthålla sådana rättigheter. Militära interventioner för humanitära syften skulle därför kunna innehålla en legal grund för att upprätthålla dessa rättigheter. (Janzekovic 2006)

Tittar man närmare på de invasioner som har skett innan kallakrigets slut, som Indiens invasion av Bangladesh 1971 Tanzanias mot våldsamheterna utförda av Idi Amin i Uganda 1979 och Vitnamn mot Pol Pot i Cambodjan 1971, som resulterade i en signifikant förbättring för respektive befolkningar, så sades inte dessa invasioner vara legitimerade på humanitära grunder, utan självförsvar sades legitimera dem. Men alla dessa invasioner fördömdes av världssamfundet som illegitima, därför att de brutit mot normen gällande gränsöverskridande aggression.

Det finns ingen allmän laglig status som fastställer rätten att intervensera endast i humanitära syften och det är svårt att hitta tidigare predikat. Ett undantag skulle kunna vara invasionen av Öst Timor. Det finns heller inget absolut förbud mot humanitära interventioner. Detta faktum gör att frågan står öppen för tolkning, vilket leder till förvirring när det kommer till humanitära interventioners laglighet. Det blir därför viktigt hur stater och världs ledare, som tar på sig ansvaret för att auktoriserar militära aktioner, tolkar olika lagliga definitioner rörande suveränitet, ickeinvasion, och intervention.

Man skulle enligt internationell lag, beroende på med vilken måttstock man mäter lagligheten av humanitära interventioner, kunna tillåta en laglig rätt att intervensera i suveräna staters interna affärer, om ickeinvasion innebär ett hot mot internationell fred och säkerhet. En sådan lagtolkning legitimerade humanitära interventioner i Somalia, Rwanda, och även införandet av frizonen för Kurderna i Irak och för vissa folkgrupper på Balkan. Man kan av dessa exempel utläsa att den legala legitimiteten varierar med tiden och från fall till fall. Och det är just denna inkonsekvens som skapar förvirring rörande vilka lagliga regler och normer som ska gälla. (Janzekovic 2006)

6.1 Två olika fall

Två fall som ofta diskuteras i debatten runt humanitära interventioner är Rwanda 1994 och NATO:s ingripande i Kosovo 1999. Fallet med Rwanda får ofta stå som symbol för vad som kan hända när interna konflikter blossar upp och leder till folkmord. Rwanda används även som exempel på världssamfundets oförmåga att ensas runt frågor om att effektivt kunna stoppa dessa brott. Och det pekar på FN:s brister när det kommer till militär förmåga. I fallet med Kosovo agerade NATO 1999 för att hantera den situation som framträdde. Vad NATO:s agerande även visar är att det kanske bara är denna organisation som har de resurser som krävs för att stoppa allvarliga brott mot människors liv och säkerhet. För att ytterligare beskriva denna problematik följer därför en kort redogörelse för respektive konflikt och hur de hanterades av omvärlden.

6.1.1 Rwanda

Byggt på en historia med spänningar och massakrer mellan Hutu och Tutsi grupperingar startade 1994 i Rwanda ett folkmord som ett direkt resultat av att Hutu presidenten Habyarimana blivit mördad. Beväpnade Hutu grupper började systematiskt mörda alla Tutsis och samtidigt beväpnade Tutsigrupper sig som ett svar på dessa massakrer. När konflikten startade hade FN en 2500 man stark fredsbevarande trupp i Rwanda. Truppen gick under det officiella namnet United Nations Assistance Mission in Rwanda (UNAMIR) och deras uppdrag var att övervaka genomförandet av ett fredsfördrag som undertecknats i augusti 1993.

Som ett resultat av det upptrappade inbördeskriget och att tio Belgiska soldater hade dömts, bestämde FN den 21 april 1994 att reducera UNAMIR styrkan till 270 man. FN:s säkerhetsråd funderade inte ens på att ändra truppens mandat i riktning mot en humanitär intervention. Enligt ICISS (2001) gav detta en signal till Hutus att världssamfundet inte tänkte ingripa för att stoppa våldsamheterna. Det fanns ingen vilja eller beredskap för världssamfundet att ingripa för att stoppa avrättningarna. Man ville speciellt inte tala om situationen i termer av folkmord. USA som är den dominerande makten inom världssamfundet var särskilt ovilliga att riskera livet på sina egna soldater med tanke på vad som hänt i Somalia. Inte heller FN:s generalsekreterare eller medlemsstaterna ville upprepa misslyckandet från Somalia och ytterligare minska trovärdigheten för FN. FN:s säkerhetsråd sanktionerade inte världssamfundet att vidta effektiva ansträngningar, trots att omfattningen av massakrerna i Rwanda hade stigit till folkmords nivå inom loppet av bara ett par veckor. Wheeler har skrivit att det som är särskilt alarmerande; "is the absence of any discussion of the role that UNAMIR could play in protecting civilians in Rwanda in the event that the warning proved correct" (Wheeler 2005)

Den 20 juni 1994 annonserade Frankrike att man var villig att intervensera med Afrikanska allierade och ville därför att FN:s säkerhetsråd skulle auktorisera interventionen, vilket skedde enligt FN resolution 929 den 22 juni 1994. Resolutionen gav den franska truppen i uppdrag att effektivt få slut på inbördeskriget till mitten av juli. Men som ett resultat av inbördeskriget i Rwanda, hade under de föregående fyra månaderna mer än 800 000 människor dömts. Som ett tillägg till denna katastrof skulle ett slut på inbördeskriget troligen inte resultera i fred och stabilitet i området, mycket beroende på att folkmorden hade medfört att ytterligare 3 miljoner hade trängts undan, samtidigt som 2 miljoner människor hade tvingats fly som flyktingar främst till Zaire. (Ryter 2003)

Fallet med Rwanda innehåller ett stort steg i evolutionen gällande själva tanken på Humanitära interventioner. Det är inte det att säkerhetsrådet ännu en gång tillsist auktoriserade ett militärt angrepp, som är det speciella med Rwanda, utan att det skedde för sent. Att det skedde framför ögonen på världssamfundet medan hundra tusentals människor dömdes. Man kan se detta skeende som ett förskräckligt exempel på ett misslyckande att rädda liv, men även som ett bakslag för humanitära och moraliska ideal som tillsynes tycktes ha fått en större tyngd i och med det kalla krigets slut. (Ryter 2003)

Det visar även att massiva brott mot de mänskliga rättigheterna är ett verkligt hot mot internationell fred och säkerhet och att preventiva humanitära interventioner kan eller ska tas på allvar, vilket i sig kan leda till att Säkerhetsråd kan legitimera olika typer av militära interventioner. Fallet med Rwanda visar att det kan få förödande och oberäknade konsekvenser om man missbedömer fredsprocesser. USA:s deltagande eller snarare brist på deltagande visades ännu en gång vara avgörande, inte minst när det gäller humanitära interventioner, beroende på sin makt och militära kapacitet. Om USA förhåller sig passiv inför ett delta-

gande i dessa interventioner är risken stor att det internationella samfundet inte kan eller kommer att agera.

Ett resultat av ovan nämnda konflikt, och som kanske kan ses som positivt, är att FN:s säkerhetsråd skapade en internationell "kriminal tribunal" för Rwanda som ska åtala huvudmännen för det folkmord som ägde rum. Hur utfallet av dessa rättegångar blev eller kommer att bli, diskuteras inte i denna uppsats. Men man kan dock konstatera att det ger en signal till världens politiska ledare, att även om de lyckas med sin mördande och destruktiva politik, kan de straffas och åtalas vid senare tillfällen. (Ryter 2003)

6.1.2 Kosovo

Janzekovic skriver att NATO:s agerande i Kosovo har lett till att man börjat ställa en rad viktiga frågor rörande unilaterala aktioner, utförda av en kollation stater för att hantera allvarliga brott mot mänskliga rättigheter. (Janzekovic 2006)

Hela 1900-talet i Kosovo var oroligt, men situationen eskalerade under 1998 när serbisk polis dödade dussintals misstänkta Albanska separatister. FN:s säkerhetsråd fördömde starkt denna händelse och införde den 31 mars resolution 1160 som syftade till en fredlig lösning. Situation fortsatte dock att förvärras och den 23 september 98 kom FN resolution 1199 som bekräftade att konflikten var ett hot mot fred och säkerhet i regionen samt att det var nödvändigt att agera för att förbättra den humanitära situationen för den lokala befolkningen i området. Säkerhetsrådet uttalade med andra ord att vidare åtgärder behövdes, men man preciserade inte vilka åtgärder som skulle kunna komma på tal. Samtidigt pågick diplomatiska försök till en lösning. Eftersom nämnda åtgärder inte förbättrade situation började man förbereda militära aktioner och hotet om att använda militärtvåld ledde till att president Milosevic accepterade insättandet av en obehävd styrka som skulle ha en kontrollerande uppgift, samt vara auktoriserad av OSCE¹. Serbien vägrade att skriva på ett fredsavtal i Paris 1999, som getts som ett sista förslag till en fredlig lösning. Kina och Ryssland motsatte sig användandet militära medel vilket de menade inte var i enlighet med den gällande resolutionen. Men trots detta lyfte den 24 mars 1999 Natos plan för att inleda en luftburen bombkampanj.

Inledningen på denna militära aktion förvärrade den humanitära situationen dramatiskt. Serbiska trupper startade en omfattande etnisk rensning och inom några veckor hade mer än 1 miljon människor flytt till Albanien (770 000), Makedonien (250 000) och Montenegro (60 000) och tusentals hade dömts. Inom Kosovo beräknas mer än 250 000 människor blivit tvångsflyttade. Kriget slutade i början av juni 1999 och fredsavtalet som Milosevic tvingats att acceptera undertecknades den 9 juni 1999. Kosovo kom att stå under FN:s kontroll med en stor Natostyrka som skulle säkerställa säkerheten. (Ryter 2003)

Fallet med Kosovo är intressant ur den aspekten att den synliggör problemet rörande vilken nivå av allvarliga humanitära brott som ska rättfärdiga militära humanitära interventioner. Före NATO:s bombningar startade hade inte antalet dödade nått samma nivå som vid andra fall där man har diskuterat eller genomfört militära aktioner i humanitära syften. Och för att använda sig av Michael Walzers ord så hade nivån på dödade nog inte nått det skedet att det "shock the conscience of mankind" (Walzer 1977)

---

¹ OSCE, The organisation for Security and Co – operation in Europe, se www.osce.org

Det verkade som om Milosevic medvetet inte startade storskaliga massakrer för att inte provocera fram en omedelbar och stark reaktion från världssamfundet. Istället utvecklade han ett klimat av terror som tvingade Kosovoalbanerna att fly. I maj 1998 hade mer än 100 000 flyktingar lämnat Kosovo och det stod klart att en etisk rensning skedde trots att det inte skett genom massivt dödande. (Ryter 2003)

Trots att världssamfundet visste om dessa omständigheter, betraktade Kina och Ryssland dessa händelser som en strikt intern angelägenhet och motsatte sig en intervention. Även när antalet dödade civila ökade i antal hösten 98 motsatte sig Kina och Ryssland en intervention och hävdade att man måste respektera före detta Jugoslaviens suveränitet, som ofta anses vara den viktigaste normen för det internationella systemet. Men som vi vet startade trots allt NATO sin intervention i enlighet med FN resolutionerna 1160 och 1199 som de menade grundlade den lagliga legitimitet som interventionen krävde.

Det huvudsakliga humanitära argumentet för NATO:s intervention, sades utgöra undvikandet av en humanitär katastrof, samt att det pågick en etnisk rensning. NATO länderna hävdade dessutom att den Europeiska säkerheten var hotad. Västländerna ansåg sig veta hur långt Milosevic och Serberna var beredd att gå, vilket ledde till att interventionen fick ett tvådelat syfte. För det första skulle det skydda och rädda Kosovoalbanerna men även störta Milosevics regim. Ryssland stod efter kriget kvar vid sin kritik gentemot interventionen i Kosovo och kritiserade USA för att försöka öka sitt inflytande i regionen. Man menade att man använde militära medel för att försvara sina egna intressen. (Ryter 2003)

7 Analys

Denna del av uppsatsen syftar till att analysera de argument som anförts ovan rörande militära interventioner med humanitära syften. De olika argumenten har i denna uppsats beskrivits utifrån Utilitaristiska, Kosmopolitiska samt från Realismens perspektiv. Humanitära interventioner är ett ämne som inom internationella relationer väcker många olika känslor och argumenten är många och ofta skiftande. Men en skiljelinje som framträder är om man argumenterar för statens egna intressen, som det väsentliga, eller om man för diskussionen utifrån det gemensamma bästa. Realisternas debatt i ämnet utgår i mycket från att olika ställningstaganden är något som enskilda stater själva ska ta ställning till. Ntovas Alexandros skriver att många kommentatorer med realismen som utgångspunkt, ofta är skeptiska till humanitära interventioner, och de menar att här diskuterade aktioner, många gånger är inkonsekventa och omoraliska, samt ofta grundande på en policy med en inneboende dubbelmoral.

Realister anför även att det är tveksamt huruvida en stat ska intervensera och på så vis riskera livet på sina soldater, eller dra på sig signifikanta ekonomiska kostnader, om inte väsentliga intressen står på spel. Dessutom menar realister att humanitära interventioner nästan aldrig maximerar den intervenerande statens makt eller frambringar den intervenerande statens intressen. Detta beroende på att det är svårt att på förhand bedöma konsekvenserna av dessa interventioner samt att det är svårt att genomföra dem under en kort tidsperiod. Dessa interventioner kan dessutom leda till en utökad militär inblandning i många länder runt om i världen, vilket i sin tur kan leda till ett överutnyttjande av statens makt och skapa störande effekter på världsordningen. Realistiska teoretiker menar alltså att humanitära interventioner i de allra flesta fall är en omoralisk utrikespolicy som är väldigt desorienterad och inte betjänar vitala nationella intressen. Det betyder inte att humanitära interventioner i alla lägen fördöms, utan snarare att ställningstagandet ska motiveras utifrån intressen som ligger hos de enskilda staterna.

Som en motvikt till detta finner man de kosmopolitiska teoribildningarna som mer argumenterar för det gemensamma bästa. Dessa teorier har även en mer sammanhängande bild om att alla världens människor besitter universella rättigheter som samtliga världens stater har ett gemensamt ansvar att försvara. Många förespråkare för humanitära interventioner har ett starkt förtroende för moraliska argument och de moraliska aspekterna ges därmed stort utrymme, medan realismen ifrågasätter om moraliska ställningstaganden har med denna debatt att göra i huvudtaget. Kosmopolitiska och Utilitaristiska ansatser om universella värden bygger mycket på moraliska antaganden om att alla människor har rätt till ett liv i frihet, från oöretligt och massivt våld, vart detta våld än kommer ifrån. Man behöver därför bygga regimer som ska reglera det internationella samarbetet utifrån dessa allomfattande normer. Det förefaller därför inte som otroligt att militära interventioner med humanitära syften kan komma på tal för att säkerställa dessa värden. Världens stater har med andra ord ett gemensamt ansvar att svara på händelser liknande de som utspelades i Rwanda 1994 och på andra platser i världen.

Man skulle kunna säga att den kosmopolitiska skolans ansatser i fallet med Rwanda fick stå tillbaka för en syn som var mer präglad av realismen. FN:s medlemsländer visste vad som skedde men de agerade inte. Det var inte förrän Frankrike tog på sig en anförande roll och bad om ett FN-mandat för att agera, som något skedde. En realist skulle säga att Frankrike agerade utifrån den realistiska skolans synsätt, nämligen att det ligger på den enskilda staten att agera och inte på att staten ifråga skulle tvingas göra det utifrån några universella krav eller värde. Detta betyder inte att resterande medlemsstater betraktade situationen i Rwanda med ointresse eller likgiltighet.

Dock kan det påpekas att USA som är det tongivande supermakten i världen och tillika ofta spelar en avgörande roll för FN:s möjlighet att agera militärt, inte fann sig skyldig att ingripa för att stoppa det pågående folkmordet. Enligt Janzekovic (2006) skulle man kunna anklaga världssamfundet för passivitet, för att vara moraliskt bristfälligt. Realismen skulle kunna förklara världssamfundets passivitet som ett naturligt resultat av att det inte fanns tillräckliga egenintressen hos medlemsstaterna för att agera militärt. Men från en utilitaristisk och kosmopolitisk håll faller detta argument på att människor i Rwanda utsattes för systematiskt våld, som inte kan rättfärdigas genom att inga medlemsstaters egenintressen stod på spel. Däremot har uppsatsen visat att även den realistiska skolan är villig att göra undantag från sina grundprinciper vid särskilt allvarliga situationer. Men det är naturligtvis lättare att fördöma passiviteten i efterhand när man har hela händelseförloppet och resultatet av dessamma klart för sig.

Den utilitaristiska ansatsen som presenterats i uppsatsen uttrycker att man ska agera på det sätt som ökar välfärden för människor på största möjliga sätt. Därmed kan man från ett moraliskt perspektiv rättfärdiga invasioner i humanitära syften. Exemplet med Rwanda visar att världssamfundet idag inte helt delar samma bild rörande vilka normer som ska gälla och leda staters agerande, gentemot andra stater och enskilda individer. De som förespråkade en intervention av världssamfundet i Rwanda 1994, byggd på moraliska argument i enlighet med att det finns ett gemensamt ansvar, fick inte direkt gehör för sina argument.

Att använda sig av argument grundande på olika utilitaristiska teorier är dock inte okomplicerat. Det är inte utan att det väcker frågor kring denna teori. I fallet av intervention, kan det kännas som om den kräver för mycket av oss samtidigt som den kräver (ger) för lite. Utilitarism tillämpad på intervention, uttrycker att intervention är berättigat om aktionen räddar fler människoliv än som dör av densamma. Sätter man in detta tänkande i specifika situationer, kan det ur moraliska aspekter bli komplicerat. Man skulle kunna argumentera för att Tanzanias intervention i Uganda var rättfärdigad, därför att syftet var att störta dik-

tatorn Amins regim. Vilket ledde till att man räddade fler liv än som dog eller skulle ha dött om Amin fått sitta kvar vid makten. Men man skulle genom samma resonemang kunna argumentera för att Indiens invasion i Bangladesh var orättfärdig. Orättfärdig därför att fler människor dog under de två till tre veckor den indiska armén frigjorde landet, än vad som var fallet före invasionen. Trots att syftet (till viss del) med båda dessa invasioner var att rädda liv och skapa förutsättningar för människor att leva ett säkrare liv såväl som skapa en tryggare framtid.

Utilitarismens extrema altruism är en logisk konsekvens av dess individualistiska, egalitära, samt universella premisser. Men det är inte utan att dessa krävande moraliska åtaganden kan vara för mycket för vardagliga människors moraliska kapacitet. Men det kan också vara så att utilitarismen kräver för lite av oss. Det sist nämnda kommer utav att denna teori inte förbjuder vissa ageranden som intuitivt kan tyckas vara fel. Utilitaristiska förespråkare menar att alla typer av militära aktioner kan rättfärdigas, under förutsättningen att fler liv räddas än som förgås. Eller andra ageranden som gynnar allmännyttan.

Ett exempel är Natos bombning av en radiostation under invasionen i Kosovo 1999. Tio civila dog som ett resultat av bombningen. Men NATO hävdade att bombningen var en succé, såväl som rättfärdig, eftersom man hade eliminerat en källa för spridande av propaganda, som uppmanade till ytterligare och utökad lidande för befolkningen i Kosovo. (Holzegrefe 2003)

Många skulle säga att Natos agerande 1999 i Kosovo var moraliskt berättigat därför att det stoppade serbernas våld gentemot befolkningen i Kosovo. Men man kan argumentera för att det ligger en skillnad i vad som är ett godtagbart resultat och vad som är det bästa resultatet. Janzekovic (2006) menar att resultatet av NATO:s agerande i denna konflikt begränsades av att man inte satte in marktrupper. Som en följd av detta kunde man inte uppnå det bästa möjliga resultatet, vilket kostade många civila livet. Ett verkligt utilitaristiskt resultat förhindrades därmed. Hade världssamfundet inte motsatt sig insättandet av marktrupper, hade man kunnat uppnå ett bättre resultat. Ett fundament för utilitarismen är som bekant; att ett moraliskt rättfärdigt agerande, bestäms av vilken effekt dessa ageranden har för välfärden för andra samt för oss själva. Janzekovic (2006) menar därför att resultatet av NATO:s agerande i Kosovo hade sina moraliska brister. Inte för att användandet av våld var fel, utan därför att man begränsade sig till användandet av stridsflyg. Många civila dog i därmed i onödan.

Fallet med USA:s och dess allierades invasion av Irak 2003 kan ytterligare förklara problematiken rörande moraliska argument för/mot humanitära invasioner. FN sanktionerade aldrig denna aktion men man trotsade FN:s begäran om mer tid för att finna en fredlig lösning. Bara att trotsa FN kan av många vara moraliskt tvivelaktigt. Att Saddam Hussein var en diktator som förtryckte sin befolkning är det nog inte många som förnekar. Inte heller att hans ställning som Iraks ledare inte legitimerade förtrycket av sin egen befolkning. Men har verkligen invasionen av Irak lett till en förbättrad situation för Iraks befolkning eller är det inte så att våldet har eskalerat. Från utilitaristiskt håll skulle invasionen i Irak kunnat få ett stöd med perspektivet att fler människor skulle ha kunnat gynnas än varit illa. På förhand var denna tanke säkert tänkbar som ett tänkbart argument, men med facit i hand kan man inte säga att våldet som plågar Iraks befolkning har minskat, snarare har det eskalerat och blivit den största dödsorsaken i Irak. Utfallet av invasionen skapade inte större trygghet för befolkningen eller de soldater som genomfört invasionen. Därför kan man inte säga att det från en utilitaristiskt synvinkel var en lyckad och berättigad invasion, eftersom handlingen inte resulterade i att allmän nytta ökade för största möjliga antal.

Realismen skulle kunna förklara och berättiga invasionen genom att det låg i USA:s och dess allierades nationella intressen. Man kan argumentera för att det handlade om regionens säkerhet, som i förlängningen skulle gynna fred och säkerhet i regionen, och på en global nivå. Vilket därför skulle ha kunnat leda FN till att sanktionera invasionen enligt FN-artikeln som gör undantag för principen om ickeinvasion om konflikten är ett hot mot världens fred och säkerhet. Som uppsatsen beskrivit varnar realister för att påtvinga andra stater sina värderingar och att det är upp till den inhemska befolkningen att störta sin regering. Kosmopolitiska argument för en invasion skulle kunna vara att Saddams regim inte levde upp till ett ansvar inför de mänskliga rättigheterna och att regimen inte motsvarade de ideal kosmopolitiska värden står för.

Hur världssamfundet reagerar gentemot olika humanitära katastrofer verkar variera från fall till fall. Detta gäller även de moraliska argumenten för eller mot interventioner i syfte att svara mot allvarliga humanitära katastrofer. Realister vill ofta inte kännas vid att moral har med statliga angelägenheter att göra i huvudtaget. De realister som inte helt förkastar att moral har med mänskligt agerande att göra, menar ofta att inget kan vara mer moraliskt än statens intressen. Tillsynes omoraliska resultat kan berättigas med att statens intressen har blivit tillgodosedda. Vilket leder till att en stats första och viktigaste moraliska uppgift är att se efter sin egen befolkning och dess intressen.

Helds resonemang om en ny världsordning lägger fram att statsintressen börjar bli mer och mer en del av globala intressen. Därför kan inte enskilda stater länge räkna med att kunna vara anonyma i sitt förhållande till hur de hanterar sin egen befolkning. Nationella intressen är idag i högre grad beroende av intressen från intressenter utanför de egna nationella gränserna. Förespråkare för denna syn kan argumentera för att militärt våld kan bli en nödvändighet inom internationella relationer. Inte kanske för någon moralisk nödvändighet utan för att militärtvåld, vid vissa tillfällen, skulle vara det enda sättet att stoppa "skurkstater" från att skapa kaos och oordning. Det skulle därför vara till alla staters fördel att leva och agera i harmoni med varandra. Stater som medvetet bryter mot denna "harmoniförhållande" kan av omgivande stater betraktas som stater som måste stoppas för att uppnå största möjliga nytta för alla. Detta är förvisso ingen ny tanke utan har varit en grundprincip för det "sammhälle" av stater som stävar efter den ultimata maktbalansen mellan världens stater. Vad som kanske skiljer den kosmopolitiska tanken från realismen, i detta fall, är vilka grunder och normer som balansen ska byggas och upprätthållas av.

Att man moraliskt skulle kunna bedöma nödvändigheten av militära interventioner i humanitärt syfte från fall till fall innebär vissa problem. Argumenterar man för att mänskligheten har ett primärt moraliskt samvete, och sedan i sidosätter detta för att berättiga andra orsaker för en invasion, förminskas själva iden om att människor skulle ha en moralisk skyldighet att bry sig om andra i huvudtaget. Janzekovic (2006) skriver att antingen har man en moralisk skyldighet att hjälpa andra i nöd, eller så har man det inte. Som ett resultat måste moralister stå för sin position, trots att det kan vara svårt att övertyga andra individer eller stater med motsatta uppfattningar.

Att argumentera för eller mot militära interventioner i humanitärt syfte är relativt komplicerat från ett rent lagligt perspektiv. Motståndare till dessa typer av interventioner kan peka på att internationell lag inte ger en laglig rätt att intervensera i andra staters interna angelägenheter, medan förespråkare menar att man måste ta hänsyn till moraliska aspekter. Man skulle kunna säga att moraliska aspekter står mot lagliga. Även om det kan tyckas finnas ett moraliskt krav på det internationella samhället att inte stå passiv inför situationer som utspelades i Rwanda 1994, så är frågan rörande hur man ska agera olöst. Internationell lag auktoriserar inte klart användandet av militärt våld för att stoppas storskaliga dödande eller

för att skydda civila befolkningar från deras regeringar. Skillnaden mellan moraliska värden och lagliga normer har inte tillåtit en acceptans av världssamfundet, för en gemensam doktrin för humanitära interventioner. Det verkar inte finnas någon gemensam hållning gällande potentiella situationer, när användandet av våld skulle vara berättigat, som ett resultat av humanitära orsaker eller ens hur dessa interventioner ska utföras.

8 Slutsatser

Statens suveränitet har varit i fokus för denna uppsats och denna doktrin är ett centralt koncept för diskussionen rörande humanitära interventioner. För realisterna är detta koncept närmast heligt och står i centrum för de flesta debatter som rör internationella relationer. Suveränitet är tillika en hörnsten för det internationella systemet av stater. Kosmopolitismen strävar efter att bygga ett legitimt internationellt system utifrån, till viss del, andra principer. Enligt kosmopolitiska ideal ska internationella relationer i mindre utsträckning utgå från staternas egna intressen. Det finns universella ideal som alla jordens invånare har rätt till och därför kan stater inte isoleras sig och hävda att den egna befolkningen endast är en intern angelägenhet.

Som uppsatsen har uppmärksammat har man både efter och före källakrigets slut använt militärt våld för att stoppas allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, men bara under speciella fall. Det finns ingen allmän praxis. Efter 1990-talet har debatten rörande möjligheten att använda militärt våld i humanitära syften dock varit mer öppen. FN:s roll har stått i centrum för denna situation. FN har försökt att utöka sina aktioner för att skydda olika civilbefolkningar, men det har inte alltid lyckats med dessa ambitioner. Kanske står Rwanda som det tydligaste exemplet på detta. Man kan säga att det realistiska synen på världens stater starkt lever kvar och är normsättande för hur världssamfundet agerar i frågor rörande humanitära katastrofer.

Men det betyder inte att kosmopolitiska ideal om vikten av mänskliga rättigheter och allas lika värde inte har getts utrymme. Det finns en stor medvetenhet, som denna uppsats har diskuterat, inom världssamfundet att respekten för mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet är ett nyckelbegrepp för internationell fred och säkerhet. Denna insikt avspeglar sig kanske extra tydligt på världssamfundets syn på den regionala nivån. Man har börjat inse att stabilitet inte är möjlig så länge destruktiva och mördande policys får vara rådande. Man talar därför om suveränitet i termer av ansvar och i skydd för enskilda individer och befolkningar. Denna insikt har lett till att världssamfundet under vissa speciella omständigheter kan tänka sig humanitära överväganden för att legitimera militära interventioner.

Man talar om att statssuveräniteten kan upphöra när inte staten i fråga anses legitim med anledning av hur den behandlar sin befolkning. Dessa omständigheter är ofta vid tillfällen när det sker allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna. Det har dock visat sig att praktiken och omständigheterna runt humanitära interventioner, har varit så oregelbundna att man inte har kunnat sätta prejudikat för att leda agerandet vid nästa fall, när en intervention kan komma på tal. Det finns en rädsla att en doktrin rörande humanitära interventioner kan komma att missbrukas av mäktiga stater i syfte att genomdriva och försvara nationella intressen. Detta är nog den huvudsakliga anledningen till att världens stater, i enlighet med den realistiska teorin, vill bevara den traditionella ordningen om ickeinvasion, och speciellt normen om deras egen suveränitet och självbestämmande, vilket leder till att man inte är beredd att diskutera ett försvagande av statsuveräniteten som princip, till förmån för mer kosmopolitiska, ideal om ett mer sammanbindande förhållningssätt gentemot stater och

dess befolkning som betonar alla världens människors rätt att leva ett liv fritt från systematiskt våld och förtryck.

Förespråkare för humanitära interventioner menar att världssamfundet och enskilda stater har ett moraliskt ansvar att säkerställa att detta blir verklighet. Om det skulle krävas militärt våld för att göra verklighet av dessa ideal, finns det moraliska berättiganden som står över vissa lagliga hinder. Men denna åsikt möter motstånd och debatten rörande militära interventioner i humanitära syften kommer att fortgå. Argumenten för och mot kommer att stötas mot varandra även i framtiden. I dag verkar den realistiska skolan ha ett starkt fäste när det gäller att förklara staters agerande på den internationella arenan, men mer kosmopolitiska ideal gör sig gällande i en allt större omfattning, inte minst tack vare globaliseringen och allt vad det för med sig ifråga om staters minskade förmåga att agera självständigt enligt egna intressen. Frågan rörande humanitära interventioners laglighet, moralitet, samt frågor rörande staters suveränitet är en öppen fråga. Både förespråkare och motståndare till humanitära interventioner argumenterar för sina ståndpunkter och argumenten står mot varandra. Vad denna diskussion kommer att leda till i framtiden är det svårt att förutse, men diskussionen kommer att fortgå.

Litteraturförteckning

- Andersen, Heine, (1994). *Vetenskapsteori och metodlära : introduktion*. Lund : Studentlitteratur.
- J. L. Holzgrefe, (2003). The humanitarian intervention debate. J. L. Holzgrefe & Robert O. Keohane (Red.), *Humanitarian Intervention* (s.15-52). Cambridge University Press.
- Fernando R. Tesón, (2003). The liberal case for humanitarian intervention. J. L. Holzgrefe & Robert O. Keohane (Red.), *Humanitarian Intervention* (s.93-130). Cambridge University Press.
- John Janzekovic, (2006). *The Use of Force in Humanitarian Intervention*. Cornwall: MPG Books Ltd.
- Michael Walzer. (1977). *Just and Unjust Wars*. Basic Books, New York.
- Göran Bergström & Kristin Boréus, (2005). Diskursanalys. Göran Bergström och Kristina Boréus (Red.), *Textens mening och makt* (s.89-358). Studentlitteratur, Lund
- Morgens Kjeaar Jensen. (1995). *Kvalitativa Metoder*. Studentlitteratur, Lund
- Mats Börjesson. (2005). *Diskurser och konstruktioner*. Studentlitteratur, Lund
- Conny Svenning. (1997). *Metod boken*. Lorentz Förlag
- Hoffmann, Stanley. *The Ethics and Politics of Humanitarian Intervention*. Notre Dame, Ind: University of Notre Dame Press, 1996.
- David Held. (1995). *Democracy and the global order: from the modern state to cosmopolitan governance*. Cambridge: Polity Press.
- Michael Hardt, Antonio Negri. (2000). *Empire*. Cambridge, Mass. : Harvard University Press

Artiklar och Rapporter

- United Nations Human Development Report (HDR). (1994). *New Dimensions of Human Security*
- Robert H. Jackson. (1993). Armed Humanitarianism. *International Journal*. 48, 580-606
- Mohammed Ayooob. (2002). Humanitarian Intervention and State Sovereignty. *The International journal of Human Rights*. 6, 82-102
- Nicholas Thomas and William T. Tow. (2002). The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention. *SAGE Publication*. 33(2) 177-192
- Anthony McGraw. (1998). Realism Vs cosmopolitanism. *Review of International Studies*. 24, 387-398

- Kelly Kate Pease and David P. Forsythe. (1993). Human Rights, Humanitarian Intervention, and World Politics. *Human Right Quartely*. 15, 290-314
- Marc-André Ryter. (2003). Motives for Humanitarian Intervention and the International Community. Department of Strategic and Defence Studies. (2003). Helsinki. ISBN: 951-25-1468-0. ISSN: 1455-2108
- Andrew Moravcsik. (2000). The origins of Human Rights Regimes Democratic Delegation in Postwar Europe. *International Organisation*. 54, 217-252
- Holli Thomas. (2004). *Cosmopolitan Sovereignty*. Institute for Citizenship and Globalisation, Deakin University.
- Jack Donnelly. (1993). Human Rights, humanitarian crises, and humanitarian intervention. *International journal*. 48
- Report of the international commission on intervention and state sovereignty (ICISS). *The responsibility to protect*. (2001). The international Development Research Centre, Ottawa. ISBN 0-88936-960-7
- Jean L. Cohen. Whose Sovereignty? Empire Versus International Law. (2004). *Ethics & International Affairs*, 18.
- Duncan Kelly. Multicultural Citizenship: The limitations of Liberal Democracy. The Political Quarterly Publishing Co. LTD. (2002). Blackwell Publishing, Oxford.
- Ntovas C.M. Alexandros. Postmodernity and Humanitarian Intervention: *The Construction of the Humane Nature of Humanitarian Intervention An Introduction between the Subjectivity and the Objectivity of International Relations Theory*. LL.M in International Law and International Relations.
- Annan, Kofi. "Secretary-General Presents His Annual Report to General Assembly," transcript of speech to 54th United Nations General Assembly, September 20, 1999, press release no. SG/SM/7136/GA/9596, <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990920.sgsm7136.html>
- Mill, John Stuart. "A Few Words on Non-Intervention." In *Collected Works of John Stuart Mill*, vol. 21, *Essays on Equality, Law, and Education*. Toronto: University of Toronto Press, 1984, 111–124.
- Coady, C. A. *The Ethics of Armed Humanitarian Intervention*. (2002). UNITED STATES INSTITUTE OF PEACE 1200 17th Street NW, Suite 200 Washington, DC 20036-3011. Peaceworks No. 45. First published July 2002. Web: www.usip.org, <http://www.usip.org/pubs/PeaceWorks/pwks45.pdf>.